

RÉGI KLISÉK ÚJ KÖNTÖSBEN?

*Territorialitás és jogi földrajz a szerzői jogban,
különös tekintettel a határtalan internetre**

HARKAI István
egyetemi adjunktus (SZTE ÁJK)

1. Bevezető

Az Európai Unió folyamatosan fejlődő szerzői jogi normarendszerét az elmúlt években a digitális platformok térhódítása egy új, összetett réteggel bővítette, amely rávilágít a szerzői jog elkülönülő területi fejlődéséből fakadó sajátosságokra és a digitális tartalom engedélyezésére vonatkozó szabályok ellentmondásos értelmezésére.¹ Tanulmányomban a szerzői jog területiális jellegéből fakadó uniós belső piaci egyenlőtlenségeket, az azok közelítésére tett jogalkotási kísérleteket, illetve az ezekre rétegződő azon szerződéses gyakorlatot vizsgálom, amelyet a digitális tartalmak felhasználására alakítottak ki a döntően amerikai honosságú digitális platformüzemeltetők. Ezek a magánjellegű szerződéses gyakorlatok (*private ordering mechanisms*) vagy csak részben, vagy egyáltalán nem tartalmaznak utalást uniós jogi szabályokra. Sőt, amint az a végfelhasználói szerződések elemzéséből ki fog derülni, gyakran előfordul, hogy az uniós jogi normák helyett vagy azok mellett az Egyesült Államok

* A kutatás az Interdiszciplináris Kutatásfejlesztési és Innovációs Kiválósági Központ (IKIKK) Humán és Társadalomtudományi Klaszter, IKT és Társadalomtudományi Kihívások Kompetencia Központ *Digitális nyilvánosság jogi, politikai aspektusai Kutatócsoport* keretében valósult meg. A kutatás része egy adatbázis, amely az áttekintett platform-felhasználási szerződések, illetve az uniós joganyag területiséggel kapcsolatos kivonatait tartalmazza. Az adatbázis az alábbi linken keresztül érhető el: <https://tinyurl.com/ydax78a2>

¹ Vö. Sebastian Felix SCHWEMER: *Licensing and Access to Content in the European Union*. Cambridge Intellectual Property and Information Law. Cambridge, Cambridge University Press, 2019. ix.

szerzői jogi normáira és a *Digital Millenium Copyright Act (DMCA)*² szabályaira támaszkodnak.

A tagállamok szerzői jogi szabályait uniós szinten számos irányelv és rendelet szabályozza.³ A gyakorlatban azonban e jogszabályok végrehajtása és érvényesítése tagállamonként jelentősen eltér, fokozva ezzel az egységes belső piac területi széttagoltságából eredő hátrányokat. A területi töredezettség különös jelentőséggel bír a digitális platformgazdaságban, ahol a tartalmak nyilvánosságához juttatására vonatkozó felhasználási szerződések tartalmát és formai követelményeit a tagállami szerzői jog határozza meg, tiszteletben tartva ugyanakkor a szerződési szabadság alapelvét.⁴ Ez bizonytalanságot szül a tartalomipar, a közvetítő szolgáltatók és a felhasználók szempontjából, hiszen azok kevésbé támaszkodhatnak az egységes uniós szerzői jogi keretrendszerre.

E keretrendszer egyik fontos állomása a Digitális Egységes Piac-stratégia,⁵ amely a közös piac digitális változatának megteremtését hivatott elérni, ahol megvalósulhat a digitális áruk és szolgáltatások szabad áramlása, különös tekintettel a határokon átnyúló engedélyezési és tartalomhoz való hozzáférési gyakorlatra. A platformok e téren rendszeresített szerződéses gyakorlata részben felel csak meg az uniós szerzői jogi szabályoknak, amelyek helyett a fentebb már említett módon az Egyesült Államok jogszabályi keretrendszerét veszik alapul a felelősségük korlátozása és a tartalmakhoz való hozzáférés biztosítása tekintetében.

E jelenség az uniós digitális piac területi töredezettségén túl további két fontos aspektusra is felhívja a figyelmet. Egyrészt a földrajz, mint elemzési eszköz jogtudományban betöltött szerepére, másrészt pedig a jogi kolonializmus digitális környezetben való megjelenési formájára. A digitális platformok ugyanis szerződéses gyakorlatukkal rendszeridegen jogintézményeket hoznak magukkal a kontinentális, civiljogi gyökerekkel rendelkező európai szerzői jogi rendszerbe. A platformok szerződéses gyakorlatában alkalmazott, idegen szerzői jogi (*copyright*) elemek, a platformok anyavállalatának honossága és a digitális egységes piac-stratégia metszéspontja kitűnő indokot szolgáltatnak arra, hogy a földrajzi és összehasonlító jogi módszert segítségül hívva összevessük az uniós szerzői jogi tárgyú irányelveket és rendeleteket a platformüzemeltetők szerződéses praxisával, amely nagyban kihat a tartalmakhoz való hozzáférés lehetőségeire, rugalmasságára.⁶ A tanulmány első fejezete a jogi földrajz, mint kutatási

² Public Law 105-304 – Oct. 28, 1998 Digital Millenium Copyright Act.
<https://www.congress.gov/105/plaws/publ304/PLAW-105publ304.pdf>

³ A téma szempontjából releváns irányelveket és rendeleteket és a bennük foglalt, a territorialitás és a belső piac megteremtése szempontjából fontos rendelkezéseket a fentebb említett összefoglaló adatbázis tartalmazza.

⁴ Vö. SCHWEMER i. m. 30.

⁵ A Bizottság közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának – Európai digitális egységes piac stratégia – SWD (2015) 100 final, Brüsszel, 2016.5.6. COM(2015) 192 final. <https://tinyurl.com/24mewt6k>

⁶ Schwemer kiemeli az internet és a digitalizáció transzformatív jellegét, amely átalakította tartalomfogyasztási szokásokat, elmozdítva a status quo-t a hozzáférés-alapú üzleti modellek irányába, amelyek a tartalomfogyasztás mikéntjét, a hozzáférés kereteit szerződéses gyakorlatukon keresztül határozzák meg. Ld. SCHWEMER i. m. 38.

módszertani eszköz természetét mutatja be. A második fejezet a szerzői jog területi fragmentálódását és uniós belső piacra gyakorolt hatását vizsgálja, különös figyelmet fordítva az áruk és szolgáltatások szabad áramlására. A harmadik fejezet az Európában szolgáltatást nyújtó platformok szerződéses gyakorlatának azon elemeit vizsgálja, amelyek az európai szerzői jogi rendszertől idegen copyright elemeket csempésznek a kontinentális tartalomfogyasztási rendszerbe. A tanulmány záró fejezete az uniós jogi normák és a vizsgált szerződéses gyakorlat összehasonlításának eredményeit ismerteti.

2. A jogi földrajz és helye a jogtudomány kutatási módszerei között

A jogtudományt többféle elemzési módszer irányából meg lehet közelíteni. A doktrinális elemzési módszer⁷ a normaszövegek, bírósági döntések és kommentáriródalom felől indulva elemez, az IRAC-módszer az alapul fekvő jogvitát (I – *Issue*) a rendelkezésre álló joganyag (R – *Relevant Law*) szemüvegén keresztül analizálja (A – *Application to the Fact*), majd konklúziót von (C – *Conclusion*).⁸ A jog tágabb kontextusait vizsgáló módszer (*Law-in-Context*)⁹ a jogrendszerre és a jogalkotásra ható társadalmi, gazdasági, technológiai, történelmi körülményeket vizsgálja. Az összehasonlító módszer¹⁰ kettő vagy több jogi normát összehasonlítva igyekszik kiszűrni a jogi normák különbözőségeit és hasonlóságait, hogy így jusson közelebb a funkcióhoz, vagyis magához a jogalkotási célhoz.

A jogi földrajz, mint kutatási módszer a jog kontextusát vizsgáló módszerhez és az összehasonlító módszerhez egyaránt közel áll. Nem lehet eléggé hangsúlyozni, hogy a földrajz milyen fontos kontextus, determináns a geopolitikai viszonyokban, a kereskedelemben, a közlekedési és kommunikációs hálózatok tekintetében vagy akár a mezőgazdaságban és környezetvédelemben. A geopolitika megmutatja a bolygón elérhető természeti és más erőforrások földrajzi elhelyezkedését, az azok felett kontrollt

⁷ A módszertanhoz ld. Terry HUTCHINSON – Nigel DUNCAN: Defining and Describing What We Do: Doctrinal Legal Research. *Deakin Law Review*, Vol. 17, No. 1. (2012) 83–119.; Terry HUTCHINSON: Doctrinal research: Researching the jury. In: Dawn WATKINS – Mandy BURTON (szerk.): *Research Methods in Law*. London–New York, Routledge – Taylor & Francis Group, 2018. 8–39.

⁸ A módszertanhoz ld. Jeffrey METZLER: The Importance of IRAC and Legal Writing. *University of Detroit Mercy Law Review*, Vol. 80, No. 4. (2003) 501–503.; Mark E. WOJCIK: Add an E to Your IRAC. *Student Lawyer*, Vol. 35, No. 3. (2006) 26–29.; Howard GENSLER: I.R.A.C.: One More Time. *Duquesne Law Review*, Vol. 24, No. 1. (1985) 243–251.

⁹ A módszertanhoz ld. Pompeu CASANOVAS – Jianfu CHEN – David WISHART: Editorial: Law in Context for the Digital Age. *Law in context*, Vol. 36, Iss. 1. (2019) 3–11.; Julia ECKERT: What is the Context in „Law in Context”? In: Lukas HECKENDORN URSCHER – Seán Patrick DONLAN: *Concepts of Law – Comparative, Jurisprudential, and Social Science Perspectives*. London, Routledge, 2014. 225–236.; Fiona COWNIE – Anthony BRADNEY: Socio-legal studies: A challenge to the doctrinal approach. In: WATKINS–BURTON i. m. 40–65.

¹⁰ A módszertanhoz ld. Mark VAN HOECKE: Methodology of Comparative Legal Research. *Law and Methode*, 2015. 1–35.; Ralf MICHAELS: The Functional Method of Comparative Law. *Duke Law School Legal Studies Research Paper*, No. 87., 2005. 1–47.; Edward J. EBERLE: The Methodology of Comparative Law. *Roger Williams University Law Review*, Vol. 61, No. 1. (2011) 51–72.; Geoffrey SAMUEL: Comparative law and its methodology. In: WATKINS–BURTON i. m. 122–145.

gyakorló hatalmi entitások mibenlétét, ideértve az adott hatalom társadalmi, politikai, jogi berendezkedésének természetét is.¹¹

A tér adottságai a jogrendszerekre is alapvető hatást gyakorolnak, meghatározzák a jogi normák területi hatályát, a szuverén joghatósági területének határait, a nemzetközi együttműködések kereteit. Alapvetően állami alapú, államisághoz kötődik, amely adott esetben figyelmen kívül hagyhatja társadalmi, etnikai, vallási csoportok heterogenitását.¹² A jogrendszerek földrajzi aspektusból történő megközelítése alapot ad az összehasonlításra is, hiszen evidencia, hogy a nagy mintaadó jogrendszerek kialakulása alapvetően földrajzi keretek között ment végbe. A kontinentális Európa civiljogi (római jogi) gyökerei a földrész jelentős részét uraló Római Birodalom korára nyúlnak vissza.¹³ Az angolszász jogrendszer (*Common Law*) pedig egy olyan országban jött létre, amely földrajzi adottságainak köszönhetően megfelelő távolságra feküdt Európától ahhoz, hogy idegen hódítók csak nagy nehézségek árán, vagy egyáltalán ne tudják az önálló fejlődésben akadályozni. Anglia, majd később Nagy-Britannia ugyancsak a jó földrajzi fekvésének köszönhetette később azt a gyarmatbirodalmat is, amelyet a világtengerekre való gyors kijutás lehetősége eredményezett. Ebben a gyarmatbirodalomban pedig könnyűszerrel terjedhetett el az a jogrendszer, amelyet az óházában, Angliában évszázadokkal korábban kialakítottak. A két nagy nyugati mintaadó jogcsalád (kontinentális civiljogi vagy római–germán és az angolszász) mellett léteznek további jogrendszerek is (pl. iszlám), amelyek szintén földrajzi keretek között fejlődtek és terjedtek el.

A jogi földrajz célja tehát, hogy a két diszciplína kapcsolódási pontjait láthatóvá tegye, egyszerre fókuszba állítva a földrajzot, a teret és helyet, mint determinánst a jogtudományban,¹⁴ hogy választ kapjon a kérdésre „vajon a jog határozza meg a gazdaság működését”,¹⁵ vagy ellenkezőleg, „mind a jog, mind a gazdaság a földrajzi kontextusból fakad, arra reagál.”¹⁶ Leah S. Horowitz a jogi földrajz lényegét a tér megszervezésében látja, ami során a politikai és gazdasági szereplők kialakítják a gazdasági termelés és a társadalmi együttélés szabályait és azok ellenőrzési kereteit a mikroszinttől egészen a makroszintig.¹⁷

¹¹ Robyn BARTEL – Nicole GRAHAM – Sue JACKSON – Jason Hugh PRIOR – Daniel Francis ROBINSON – Meg SHERVAL – Stewart WILLIAMS: Legal Geography: An Australian Perspective. *Geographical Research*, Vol. 51, No. 4. (2013) 345–346.

¹² Daniel F. ROBINSON: Legal Geographies of Intellectual Property, 'Traditional' Knowledge and Biodiversity: Experiencing Conventions, Laws, Customary Law, and Karma in Thailand. *Geographical Research*, Vol. 51, No. 4. (2013) 376.

¹³ A romanista jogkör stíluselveiről részletesen ld. BADÓ Attila – HARKAI István – HETTINGER Sándor: A romanista jogkör stíluselvei a 21. században. In: CSINK Lóránt – SCHANDA Balázs (szerk.): *Összehasonlító módszer az alkotmányjogban*. Budapest, Pázmány Press, 2017. 145–199.

¹⁴ BARTEL–GRAHAM–JACKSON–PRIOR–ROBINSON–SHERVAL–WILLIAMS i. m. 339–341.; Vö. Daniel F. ROBINSON – Nicole GRAHAM: Legal pluralisms, justice and spatial conflicts: New directions in legal geography. *The Geographical Journal*, No. 184., 2018. 3.

¹⁵ BARTEL–GRAHAM–JACKSON–PRIOR–ROBINSON–SHERVAL–WILLIAMS i. m. 343.

¹⁶ Uo.

¹⁷ Leah S. HOROWITZ: Indigenous rights and the persistence of industrial capitalism: Capturing the law-ideology-power triple-helix. *Progress in Human Geography*, Vol. 45, No. 5. (2021) 1192–1193.

A földrajz és jog kapcsolódási pontjait vizsgálva az egyik legkézenfekvőbb kiindulási pont a tulajdonjog és szellemi tulajdonjog. Mindkettő nagyon is kézzelfogható földrajzi keretek között értelmezhető.¹⁸ A tulajdonjog esetében a föld, mint ingatlan térben jól definiálható, a magántulajdonra építő modern piacgazdaság egyik legfontosabb építőköve, de ugyanígy volt meghatározó alapja a feudális középkori monarchiáknak is. Ugyanez elmondható a szellemi tulajdoni formákról is, amelyek területiális jellege kifejezi, hogy a védelmet garantáló szuverén a saját területén igyekszik a lehető legmagasabb szintű védelmet biztosítani a legkülönbözőbb szellemi termékeknek. E területiális, földrajzi alapú megközelítés a piac fragmentáltságát eredményezi, amely az olyan törekvések tekintetében, mint például az egységes belső piacot megteremteni igyekvő EU, hátráltatják az áruk szabad áramlását. Az Európai Unióban az egységes belső piac megteremtése az egyik legfontosabb törekvés, amelyet jól kiegészít az internet látszólagos határtalan természete,¹⁹ s amely nemzetállami határokon átívelő digitális piacot teremtett.

A digitális térben a tartalomszolgáltatást olyan vállalkozások végzik, amelyek többségében az Egyesült Államokban jöttek létre. A földrajzi metszéspontot tehát egyrészt az egységes belső piacot megteremteni kívánó Európai Unió, másrészt pedig az amerikai honosságú technológiai óriások szerződéses gyakorlata jelenti. Ebben a metszéspontban találkozunk az Európai Unió alapvetően kontinentális, római-germán, civil jogi gyökerű szerzői jogi rendszere, illetve a digitális platformszolgáltatások jelentős részben angolszász jogi alapokon nyugvó szerződéses gyakorlata, amely különös elmentmondásokat szül, hiszen szembe találkozik egymással az európai jogalkotó akarata és az ezen intézményi kereteken kívül működő szerződéses alapokon nyugvó platform-irányítás (*platform-governance*).²⁰

Sebastian Felix Schwemer a szabályozás (*governance*) e formáját a magánszereplők által kezdeményezett szabályozás körébe sorolja, amely a vállalati ön- és társszabályozás egyik típusa, s ami ugyanakkor mindössze puha jognak (*soft law*) tekinthető. Ám ha viselkedést befolyásoló hatása van, és be is tartják az érintettek, akkor funkcionális értelemben az állami vagy államközi kemény joggal (*hard law*) mutat rokon vonásokat.²¹ Mivel e szabályok nem a hagyományos jogalkotás termékei, felvetik a demokratikus legitimitáció hiányának kérdését, illetve azt, hogy hogyan tudnak együtt létezni a jogalkotó által alkotott jogi normákkal.²²

A platformgazdaságban kialakult szerződéses gyakorlatok (*private ordering mechanism*) hasonló vonásokat mutatnak, mint a tengeri kereskedelmet meghatározó *lex mercatoria*, amely egy magánjellegű globális kereskedelmi keretrendszer, államok-

Vö. ROBINSON i. m. 375–376.; David DELANEY: Legal geography I: Constitutivities, complexities, and contingencies. *Progress in Human Geography*, Vol. 39, No. 1. (2015) 99.

¹⁸ BARTEL–GRAHAM–JACKSON–PRIOR–ROBINSON–SHERVAL–WILLIAMS i. m. 342.

¹⁹ Schwemer szerint ennek nem mond ellent az sem, hogy az internet maga is valamelyest országonként, földrajzi alapon van felosztva felső szintű domainnevek, például a „hu” vagy „de” alapján. Ld. SCHWEMER i. m. 1.

²⁰ BARTEL–GRAHAM–JACKSON–PRIOR–ROBINSON–SHERVAL–WILLIAMS i. m. 347.

²¹ SCHWEMER i. m. 18–19.

²² Uo. 20–22.

tól függetlenül létező, önszabályozó normákat tartalmaz, amelyeken keresztül a nemzetközi gazdasági szereplők összekapcsolódnak. A *lex mercatoria* Joshua Barkan szerint illeszkedik a globális gazdasági alkotmányosságba (*economic constitutionalism*), amely a nemzetállamok területi logikát követő alkotmányos rendszerei mellett, azzal párhuzamosan létezik,²³ és jelentős mértékben a transznacionális vállalatok által követett szerződéses gyakorlatban ölt testet. Ez egyfajta önálló szabályozói szerepkört jelent,²⁴ amely a szupranacionális tevékenységi formának köszönhetően több joghatóság területére is kiterjedhet.²⁵

A nemzetközi termelési láncokon tehát nem csak áruk és szolgáltatások áramlanak, hanem olyan általános szerződési feltételek és szervezetiirányítási normák is, amelyek kölcsönhatásba lépnek a fogadó állam vagy regionális gazdasági együttműködés jogrendszerével.²⁶ A vizsgált önszabályozó platformszolgáltató²⁷ vállalatoknál a szabályalkotás két fontos célt szolgál. Egyrészt a profitmaximalizálást,²⁸ másrészt pedig az esetleges jogsértésekért való felelősség minimalizálását.²⁹ S ha már a tengeri keres-

²³ Joshua BARKAN: Law and the geographic analysis of economic globalization. *Progress in Human Geography*, Vol. 35, No. 5. (2011) 595.

²⁴ Uo. 600.

²⁵ Uo. 601.

²⁶ Uo.

²⁷ A platformszabályozás (*platform governance*) szerteágazó témaköréhez részletesen ld. João Pedro QUINTAIS – Péter MEZEI – István HARKAI – João Carlos MAGALHÃES – Christian KATZENBACH – Sebastian Felix SCHWEMER – Thomas RIIS: *Copyright Content Moderation in the EU: An Interdisciplinary Mapping Analysis*. (reCreating Europe Report) August 2022. 29–32. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=4210278 Vö. ZÓDI Zsolt: *Platformjog – Elméletek és hatályos szabályok*. Budapest, Ludovika, 2023. 132–136., 203–217.; Julie E. COHEN: Law for the Platform Economy. *University of California, Davis*, Vol. 51., 2017. 168–175.

²⁸ Uo. A profitmaximalizálásra kitűnő példa a végfelhasználói tartalmak (*user-generated content*) esetében kizárólagos és a világ minden országára kiterjedő, ingyenes felhasználási engedélyek megszerzése a végfelhasználói szerződések keretében. HARKAI István – MEZEI Péter: Szerzői jogi flexibilitások a végfelhasználói szerződések fényében. *Forum: Acta Juridica et Politica*, 2021/3. 137–145. A platformgazdaság tizenhét meghatározó szolgáltatásának szerződéses gyakorlatáról részletesen ld. Péter MEZEI – István HARKAI: End-user flexibilities in digital copyright law – an empirical analysis of end-user license agreements. *Interactive Entertainment Law Review*, Issue 1., 2022. 1–20.

²⁹ Általánosan jellemző minden végfelhasználói szerződésre, hogy – kizárva az elsődleges felelősséget a felhasználói jogsértésekért – egy olyan értesítési és eltávolítási mechanizmust működtetnek, amelynek során a jogsértő tartalmakat a jogosultak értesítését követően a platformról eltávolítják. A digitális egyseges piacon a szerzői és szomszédos jogokról, valamint a 96/9/EK és a 2001/29/EK irányelv módosításáról szóló, 2019. április 17-i, (EU) 2019/790 európai parlamenti és tanácsi irányelv (a továbbiakban CDSM-irányelv) 17. cikke az online tartalommegosztó szolgáltatások számára kettős kötelezettséget ír elő. Egyrészt az üzemeltetőknek biztosítaniuk kell, hogy csak jogosított tartalmak kerüljenek fel tárhelyükre, ami előzetes szűrési mechanizmus rendszeresítését feltételezi. Másrészt a korlátozások és kivételek, illetve az információhoz jutás, a szabad véleménynyilvánítás alapjogainak teret engedve olyan garanciákat is kötelesek a szolgáltatók betartani, amelyek a végfelhasználók részére biztosítanak panasztételi és jogorvoslati lehetőséget, amennyiben olyan végfelhasználói tartalom kerülne eltávolításra, amely egyébként nem volt jogsértő. A platformfelelősség kérdésében ld. HARKAI István: „Hozzáférés megtagadva” – a weboldalak blokkolása, mint a jogérvényesítés lehetséges eszköze I. rész. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2016/2. 23–51.; HARKAI István: „Hozzáférés megtagadva” – a weboldalak blokkolása, mint a jogérvényesítés lehetséges eszköze II. rész. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*,

kedelem szóba került, a határokon átnyúló tartalomfogyasztás kétségtelenül egy olyan gócpontja és kiváltó oka a jogvitáknak, amelyek jellemzően tagállami bíróságok előtt indulnak, de az Európai Unió Bírósága előtt landolva szolgáltatnak lehetőséget a jogértelmezésre. Daniel Kelemen és Tommaso Pavone kimutatták, hogy uniós jogviták ott alakulhatnak ki, ahol a közösségi szabályok egy részhalmaza „különösen fontos a helyi társadalmi-gazdasági környezet szempontjából.”³⁰ Ilyenek például a kereskedelemmel kapcsolatos ügyek, ideértve az áruk és szolgáltatások szabad mozgására vonatkozó kérdéseket, amelyek jellemzően nemzetközi hajózási útvonalakon fekvő kikötővárosokban indulnak, vagy az egyesülésekkel és felvásárlásokkal kapcsolatos viták, amelyek pedig az adott ország pénzügyi központjai közelében keletkezhetnek.³¹

3. Territorialitás a szerzői jogban, különös tekintettel az egységes belső piac jogára

Az internet megteremtette a határtalan digitális tartalomáramlás lehetőségeit, ugyanakkor az érintett tartalmak a legtöbb esetben olyan védett szerzői és kapcsolódó jogi műveket jelentenek, amelyek esetében a védelem területiális jellegű. A területiális szerzői jogi védelem gyökereit a tulajdoni formák és az adott földrajzi egység fölött szuverenitást gyakorló állam kapcsolatában kell keresni.³² A Berni Unió Egyezmény³³ 5. cikk (2) bekezdése kimondja, hogy „[...] a védelem terjedelme, valamint a szerzői jogainak védelmére biztosított eszközök igénybevétele tekintetében kizárólag annak az országnak a törvényei irányadók, ahol a védelmet igénylik.”

Henry Jones a területiséget specifikumnak tekinti, amellyel az állam a saját létezését mind belsőleg, mind külsőleg demonstrálja. A terület feletti ellenőrzéshez szorosan kapcsolódik a tulajdon intézménye, mint a föld és egyéb ingó vagyontárgyak feletti emberi ellenőrzés legfontosabb eszköze. Ez adja a társadalmi és politikai élet megszervezéséhez szükséges fontos alaptételt, hiszen a tulajdonosokhoz erőforrásokat rendel. A tulajdon és a terület illetően ‘relációs hatása’ a szellemi tulajdonra, így a szerzői és szomszédos jogokra is vonatkoztatható, hiszen egy jól körül határolható földrajzi

2016/3. 71–99.; HARKAI István: Mc Fadden kontra Sony Music – Újabb epizód a digitális jogérvényesítés európai bírósági gyakorlatában. *Jogesetek Magyarázata*, 2017/3. 63–71.; Péter MEZEI – István HARKAI: Enforcement of Copyrights over the Internet. A Review of the Recent ECJ Case Law. *Journal of Internet Law Review*, Vol. 21, No. 4. (2017) 1., 13–28.; HARKAI István: Az Európai Unió Bíróságának döntése a YouTube és Cyando egyesített ügyekben. *Jogesetek Magyarázata*, 2021/4. 43–54.; HARKAI István – MEZEI Péter: Végfelhasználói flexibilitások és platformfelelősség a CDSM-irányelv fényében. In: TÖRÖK Bernát – ZÓDI Zsolt (szerk.): *Az internetes platformok kora*. Budapest, Ludovika, 2022. 109–127.; MEZEI Péter – HARKAI István: Önszabályozó platformok? Elemzés a végfelhasználói jogok érvényesüléséről a CDSM irányelv 17. cikkének átültetése fényében. *In Medias Res*, 2022/1. 5–17.

³⁰ R. Daniel KELEMEN – Tommaso PAVONE: The Political Geography of Legal Integration – Visualizing Institutional Change in the European Union. *World Politics*, Vol. 70, No. 3. (2018) 365–366.

³¹ Uo.

³² Schwemer szerint az EU digitális egységes piac létrehozását célzó törekvései és a határok nélküli internetes világ szemben áll a vesztfáliai világrend alapkoncepciójával, amely a Berni Unió Egyezményben is tükröződik. Ld. SCHWEMER i. m. 245.

³³ Berni Egyezmény az irodalmi és a művészeti művek védelméről.

egységen belül hoz létre és szervez gazdasági tevékenységet. Mivel az adott területen mindent természetes személyek, jogi személyek és jogi személyiséggel nem rendelkező más jogalanyok, illetve az állam tulajdonába rendeli, a tulajdon és a terület egymással szorosan összekapcsolódik. A tulajdoni formákat az állam hozza létre és ismeri el, a tulajdonjog – ideértve a szellemi tulajdont is – megsértése esetén pedig az állam ad védelmet. Másrészt viszont a tulajdon alapja a redisztribúciónak is, hiszen az állam különféle adónemeket köt a tulajdonhoz és az ahhoz kapcsolatos legkülönbözőbb tranzakciókhoz.³⁴

A területi korlátok hátráltatják az egységes belső és digitális piacok megteremtésére irányuló uniós törekvéseket is.³⁵ A területiség alapelvéből fakadóan a védelmet mindig az adott állam szerzői és szomszédos jogi szabályai keletkeztetik. A piacok is ezekhez a nemzeti határokhöz igazodnak.³⁶ A művek és más védett teljesítmények határokon átnyúló felhasználása feltételezi, hogy minden olyan országban engedélyt kell kérni és felhasználási díjat kell fizetni, ahol a vagyoni jogok gyakorlására sor kerül.³⁷ Thomas Dreier szerint a területi alapú jogosítás előnye egyrészt, hogy az államok így maguk dönthetnek saját kultúrpolitikájukról és a védett művek és más teljesítmények köréről, valamint a védelem és kedvezményezettjeinek köréről. Másrészt a jogosultak szempontjából előny, hogy a különböző országokban felhasznált egyazon szerzőtől származó művek országonkénti jogosítása növeli a felhasználásból származó jövedelmeket, és teret ad az árdifferenciálásnak (*price differentiation*) is, amely pedig az alacsonyabb jövedelmű országok lakói számára teszi olcsóbban hozzáférhetővé a védett műveket és más teljesítményeket.³⁸ Az uniós egységes piac szempontjából éppen ez az utóbbi jelent hátrányt, hiszen amennyiben az egyik ország tekintetében engedélyezik a felhasználást, a másikkban viszont nem, az ellentétes az áruk és szolgáltatások szabad mozgásának elvével.³⁹ Dreier szerint ebből következik, hogy az uniós belső piacot egy területként kellene kezelni.⁴⁰

Fontos hangsúlyozni, hogy nem az internet volt az első olyan technológiai eszköz, amely védett művek és más teljesítmények határokon átnyúló, immateriális felhasználását tette lehetővé. Ilyen volt többek között a rádió és televíziós jelek sugárzása, illetve a műholdas sugárzás is. Utóbbi 'lábnyoma' (*footprint*) az összes olyan országra kiterjed, ahol a nyilvánosság tagjai egy parabola antennával fogni tudják a műhold segítségével továbbított jeleket. A határokon átnyúló műholdas felhasználások szempontjából kérdés volt, hogy a felhasználási engedélyeket meg kell-e adni abban az ország-

³⁴ Henry JONES: Property, territory, and colonialism: an international legal history of enclosure. *Legal Studies*, No. 39, 2019. 139.

³⁵ Thomas DREIER: Copyright in the times of the internet – overcoming the principle of territoriality within the EU. *ERA Forum*, No. 18, 2017. 7. Vö. P. Bernt HUGENHOLTZ – Joost POORT: Film Financing in the Digital Single Market: Challenges to Territoriality. *IIC International Review of Intellectual Property and Competition Law*, Vol. 51, No. 2. (2020) 167.; SCHWEMER i. m. 11.

³⁶ SCHWEMER i. m. 4.

³⁷ DREIER i. m. 8.

³⁸ Uo. Vö. SCHWEMER i. m. 66.

³⁹ DREIER i. m. 9.

⁴⁰ Uo.

ban, ahonnan a jeleket a műholdra továbbították, vagy pedig minden olyan országban felhasználási engedélyt kell szerezni, ahol a jeleket a felhasználók foghatják. Hogy a transznacionális tartalomszolgáltatók számára könnyebb helyzetet teremtsen, az uniós jogalkotó előírta, hogy a felhasználási engedélyt abban az országban kell megszerezni, ahonnan a jeleket a műholdra első ízben továbbították (*country-of-origin-elv*). Annak érdekében ugyanakkor, hogy a szerzőket és kapcsolódó jogi jogosultakat ne érje hátrány, a fizetendő díjazás számításánál figyelemmel kell lenni a felhasználással elérhető közönségre, a nézettségre és a nyelvi változatra is.⁴¹ A nyelvi változatok szerinti árdiszkrimináció a származási ország elve ellenére is meghatározó faktor marad a területi alapú piacfelosztás tekintetében. Az említett elv ugyanis csak az audiovizuális mű eredeti sugárzott változatára vonatkozik, a szinkronizált változatokra már nem.⁴² Európa nyelvi széttagoaltsága tehát egy olyan természetes, társadalomföldrajzi determináns, amely az egységes belső piac elé területi-nyelvi alapon gördít akadályt. A különböző nyelvek jogosítási gyakorlatra gyakorolt hatása mellett Schwemer megkülönbözteti a „hasznosítási ablakok gyakorlata” (*practice of exploitation windows*) jelenséget is. Eszerint a védett audiovizuális alkotások felhasználása különféle szakaszokon megy keresztül. Egy film előbb például moziba kerül, majd letölthető digitális formátumban, kölcsönözve, on-demand streaming keretében, végül ingyenes televíziózás formájában jut el a nyilvánossághoz.⁴³

A származási ország elvét a SatCab II irányelv⁴⁴ kiterjesztette a műsorszolgáltatók által interneten történt, a földfelszíni sugárzással egyidejűleg kínált rádió- és televíziós műsorok közvetítésére, illetve más kiegészítő online szolgáltatásokra, mint például a *catch-up* platformokra.⁴⁵ Az új szabály alapján tehát azoknak a műsorszolgáltatóknak, akik az interneten szimultán közvetítik adásaikat az EU területén, csak a letelepedésük szerinti országban kell a szükséges felhasználási engedélyeket beszerezniük. P. Bert Hugenholtz és Joost Poort rámutatnak azokra a jogosult kritikákra, amelyek szerint ez a szabály hátrányosan érinti a kizárólagos területi jogokat és a „filmfinanszírozás szokásos gyakorlatát”, noha a szabály csak a rádióműsorokra, a televíziós hírműsorokra, az aktuális témát feldolgozó műsorokra, illetve a műsorszolgáltató teljes mértékben maga által finanszírozott saját tartalmaira terjed ki.⁴⁶

A határokon átnyúló online tartalomszolgáltatást végző vállalkozások szemben találják magukat egy további nehézséggel is, nevezetesen a közös jogkezelő szervezetek sajátos jogosítási tevékenységével. Dreier két akadályra világít rá. Egyrészt a szolgáltatásoknak tagállamonként eltérő közös jogkezelő szervezetekkel kell tárgyalniuk, ha például egy internetes zenei szolgáltatást szeretnének a végfelhasználók számára

⁴¹ Uo. 11. Vö. HUGENHOLTZ–POORT i. m. 174.

⁴² HUGENHOLTZ–POORT i. m. 180.

⁴³ SCHWEMER i. m. 63.

⁴⁴ A műsorszolgáltató szervezetek egyes online közvetítéseire, valamint televíziós és rádiós műsorok továbbközvetítésére alkalmazandó szerzői jogok és szerzői joggal szomszédos jogok gyakorlására vonatkozó szabályok megállapításáról, valamint a 93/38/EGK irányelv módosításáról szóló, 2019. április 17-i, (EU) 2019/789 európai parlamenti és tanácsi irányelv.

⁴⁵ HUGENHOLTZ–POORT i. m. 176.

⁴⁶ Uo. 176.

nyújtani egyszerre több tagállamban. Másrésről ugyan a közös jogkezelő szervezetek elvben adhatnának az egész EU-ra kiterjedő felhasználási engedélyt, az azonban szembe menne a közösségi versenyjogi szabályokkal,⁴⁷ amelyek szerint az egész EU-ra kiterjedő felhasználási engedélyt „[...] csak az engedélyes székhelye szerinti ország közös jogkezelő szervezetétől lehetett szerezni.”⁴⁸ A zeneművek online felhasználásának jogosítását, a digitális egységes piac létrehozását és a közös jogkezelő szervezetek közösségen belüli versenyét segítő⁴⁹ született meg a 2014/26/EU irányelv.⁵⁰ Az online szolgáltatások egységes belső piacának megteremtése kiemelt célja az EU Digitális Egységes Piac-stratégiájának. Ezt első sorban a szabályozási eszközökkel igyekszik elérni, méghozzá úgy, hogy a territorialitás elve ne sérüljön.⁵¹ Hugenholtz és Poort kiemelik, hogy a versenyjog és szellemi tulajdonjogok kollíziója tekintetében az Európai Unió Bírósága (a továbbiakban: EUB) kialakította azt a doktrínát, miszerint a versenyjog és az uniós belső piac szabadságainak alkalmazása „nem érintheti a szellemi tulajdonjog konkrét tárgyát.”⁵² Az EUB a Coditel II. ügyben kimondta, hogy egy film tekintetében a szerzői jog kizárólagos területi jellegű biztosítása lehet versenyjogot sértő, ha célja vagy hatása a filmforgalmazás korlátozása vagy a filmes piacon a verseny torzítása.⁵³ Az FAPL vs. QC Leisure-ügyben⁵⁴ az EUB arra az álláspontra helyezkedett, hogy

„a szellemi tulajdonjogok jogosultja és a műsorsugárzó szervezet közötti kizárólagos felhasználási szerződés rendelkezései az EUMSZ 101. cikke által tiltott versenykorlátozásnak minősülnek, mivel azok az utóbbi szervezetet arra kötelezik, hogy ne értékesítsen olyan dekódoló eszközöket, amelyek a felhasználási szerződéssel lefedett területen kívül álló felhasználás céljából lehetővé teszik a védelem alatt álló művekhez való hozzáférést.”⁵⁵

⁴⁷ Az Európai Unió Működéséről Szóló Szerződés (a továbbiakban: EUMSZ) 101. cikk (1) bekezdése kimondja, hogy „a belső piaccal összeegyeztethetetlen és tilos minden olyan vállalkozások közötti megállapodás, vállalkozások társulásai által hozott döntés és összehangolt magatartás, amely hatással lehet a tagállamok közötti kereskedelemre, és amely célja vagy hatása a belső piacon belüli verseny megakadályozása, korlátozása vagy torzítása.” Az EUMSZ 102. cikk (1) bekezdése akként rendelkezik, hogy a „belső piaccal összeegyeztethetetlen és tilos egy vagy több vállalkozásnak a belső piacon vagy annak jelentős részén meglévő erőfölényével való visszaélés, amennyiben ez hatással lehet a tagállamok közötti kereskedelemre.”

⁴⁸ DREIER i. m. 13.

⁴⁹ Uo.

⁵⁰ A szerzői és szomszédos jogokra vonatkozó közös jogkezelésről és a zeneművek belső piacon történő online felhasználásának több területre kiterjedő hatályú engedélyezéséről szóló, 2014. február 26.-i, 2014/26/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv.

⁵¹ DREIER i. m. 14.

⁵² HUGENHOLTZ–POORT i. m. 177. Vö. UJHELYI Dávid: A versenyjog és szellemi tulajdon-jog kapcsolódási pontjai, különös tekintettel a közös jogkezelésre. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2021/5. 41–73.

⁵³ 262-81, Coditel v. Ciné Vog Films (ECR 1982) p. 3403.

⁵⁴ C-403/08. és C-429/08. sz. egyesített ügyek, Football Association Premier League Ltd et al. vs. QC Leisure et al. ECLI:EU:C:2011:631.

⁵⁵ Uo. 211. pont.

Hughenoltz és Poort a Permier League-döntést továbbgondolva említik meg, hogy amennyiben az ítéletben szereplő versenyjogi korlátozást a filmelőállítókra kiterjesztenék, akkor azok az online audiovizuális streaming szolgáltatásokra nem róhatnának olyan kötelezettséget, amely a jogosított területen kívül lakó fogyasztók geoblokkolásához vezetne.⁵⁶

A territorialitás kérdése sarokpont az audiovizuális művek online és analóg felhasználása tekintetében is. A mozi, a földfelszíni és műholdas televíziós műsorsugárzás és a kábeles továbbközvetítés fontos elemei maradtak a védett tartalmak nyilvánosságához juttatásának, ugyanakkor ezen szegmenseknek versenyezniük kell a digitális audiovizuális streaming szolgáltatásokkal. A zeneiparhoz hasonlóan⁵⁷ a filmipari szereplők is támaszkodnak az adott tagállam területére korlátozódó kizárólagos vagyoni jogokra, amelyek lehetővé teszik számukra, hogy a piacokat a nemzeti határok mentén osszák fel, és a filmek előállítására fordított költségüket is ennek megfelelően tervezzék meg.⁵⁸ Hughenoltz és Poort felhívják a figyelmet arra, hogy a filmekbe fektetett előállítási költségek megtérülését alapvetően befolyásolja az adott piac nagysága. Minél nagyobb ugyanis egy országban a fizetőképes kereslet a filmekre, annál kisebb költséggel kell számolnia az előállítónak egy főre vetítve.⁵⁹ Ehhez alkalmazkodtak az európai műsor-szolgáltatók és mozik is, amelyek szintén a nemzeti, területi jogosításban érdekeltek.

A területi alapú jogosítás további előnye az árdiszkrimináció lehetősége, amelyre támaszkodva a jogosultak különböző árakat szabhatnak meg a magas és az alacsonyabb jövedelmű országokban. A filmek forgalmazása szempontjából így meggátolható, hogy valaki más jogellenesen terjessze a filmet az adott területen, platformon, vagy a megállapított időkeretben. A területi kizárólagosság ilyen formái – amikor a jogosultak vagy a felhasználási szerződés engedélyese területenként eltérő jogalany lehet⁶⁰ – szembemennek az uniós belső piaci törekvésekkel és a fogyasztói szokásokkal, amelyek elsősorban a streaming platformokon keresztül helyeznek nyomást a filmelőállítókra, hiszen az üzleti modelljük a területivel szemben a globális vagy páneurópai felhasználási jogokat preferálja.⁶¹

Az új üzleti modellekkel szemben az egyik lehetséges védekezési mechanizmus a földrajzi megkülönböztetés két típusa. Az egyik, a geoblokkolás, amelyre támaszkodva a jogosultak meg tudják akadályozni a filmek olyan országokban történő nyilvánossághoz közvetítését, ahol a felhasználást nem engedélyezték.⁶² A másik a földrajzi helymeghatározás vagy szűrés (*geofiltering*), amellyel a szolgáltatások értékesítését

⁵⁶ HUGENHOLTZ–POORT i. m. 178.

⁵⁷ Schwemer különválasztja az audio és az audiovizuális szolgáltatások piacát. Előbbi tekintetében a KJK-irányelv megteremtette a több területre kiterjedő, páneurópai engedélyezés lehetőségét, utóbbi esetében viszont továbbra is a kizárólagos területi engedélyezés modellje a domináns. Ld. SCHWEMER i. m. 188.

⁵⁸ Uo. 168.

⁵⁹ Uo. 169.

⁶⁰ Uo. 174.

⁶¹ Uo. 170.

⁶² HUGENHOLTZ–POORT i. m. 174.

vagy átirányítását feltételekhez kötik.⁶³ Az online audiovizuális tartalomszolgáltatók ilyesféle gyakorlatát az EU a Hordozhatósági rendelettel⁶⁴ igyekezett keretek közé szorítani. A rendelet alapján a platformüzemeltetőknek biztosítaniuk kell, hogy az uniós polgárok a belső határokon való utazás során ugyanahhoz a tartalomhoz férjenek hozzá az utazás célországában, mint amelyekhez a lakóhelyük és egyúttal az előfizetés helye szerint országban hozzáférnek. Ez tehát nem jelent korlátlan hozzáférést a belső piac összes országában elérhető filmrepertoárokhoz, vagyis a területi alapú jogosítás továbbra is fennmarad.⁶⁵

Szól még egy fontos érv a territorialitás elve mellett, amikor összemérjük az egységes piac és egységes digitális piac megteremtésére irányuló uniós törekvésekkel, mégpedig a szerződési szabadság elve, amelynek köszönhetően a jogosultak és az értékláncok egyéb szereplői, másodlagos műfelhasználást végzők, terjesztők és online platformok megállapodhatnak olyan magánjogi, szerződéses klauzulákban, amelyek területi alapon fogalmaznak meg bizonyos korlátozásokat.⁶⁶ Hugenholtz és Poort rámutatnak arra, hogy a műholdas közvetítések esetében irányadó származási ország elve nem jelentette a területileg korlátozott engedélyek gyakorlatának végét. Ezek jellemzően olyan kötelezettségekben öltenek testet, mint például a jelek műsorszolgáltató általi titkosítása, vagy a vétel technikai eszközökkel történő megakadályozása olyan országokban, amelyek állampolgárai nem szerepeltek a felhasználási szerződésben célzott nyilvánosság tagjai között.⁶⁷ Ezt a vélekedést támasztja alá a SatCab II irányelv is, amely a (10) preambulumbekkezdésben és a 3. cikk (3) bekezdésében kimondja, hogy a jogosultak szerződéskötési szabadságát, ideértve a területi korlátozásokra vonatkozó klauzulák alakítását is, nem érinti a származási ország elve, amennyiben a felek közötti megállapodás egyébként az uniós joggal összhangban jön létre, ideértve az uniós versenyjogi szabályokat.⁶⁸

Az áruk szabad mozgása vonatkozásában az Európai Unió Működéséről Szóló Szerződés (a továbbiakban EUMSZ) 28. cikk (1) bekezdése akként rendelkezik, hogy az európai vámunió a teljes árukereskedelemre kiterjed, amely magában foglalja a behozatali és kiviteli vámok, valamint az azokkal azonos hatású díjak tilalmát a tagállamok között, továbbá közös vámtarifa bevezetését harmadik országokkal fenntartott kapcsolataikra. Dreier felhívja a figyelmet az EUMSZ 36. cikkére, amely kimondja, hogy az áruk szabad mozgásának elve alóli kivétel megengedett például, ha azt az ipari és kereskedelmi tulajdon védelme indokolja.⁶⁹ Az uniós jogalkotónak tehát láthatóan szándéka, hogy létrehozson jól funkcionáló egységes belső és digitális piacot, azonban az is világos, hogy a szellemi tulajdonjogok, így a szerzői jog területi alapú megsz-

⁶³ Uo. 175. Vö. SCHWEMER i. m. 64–66.

⁶⁴ 2017/1128 rendelet az online tartalomszolgáltatásoknak a belső piacon való, határokon átnyúló hordozhatóságáról.

⁶⁵ HUGENHOLTZ–POORT i. m. 174.

⁶⁶ SCHWEMER i. m. 35.

⁶⁷ HUGENHOLTZ–POORT i. m. 178–179.

⁶⁸ Uo. 179.

⁶⁹ DREIER i. m. 9. Vö. HUGENHOLTZ–POORT i. m. 179.

tottsága egyelőre fennmarad. Ezt szolgálja többek között az EUMSZ 36. cikke, amely lehetővé teszi az áruk szabad mozgásának korlátozását, amennyiben az a szellemi tulajdonjogok védelmével, illetve a felek szerződéses szabadságával indokolható. Az online tartalomszolgáltatások tekintetében a területiség elvének áttörését kísérik meg a származási ország elve, a versenyjogi szabályok, illetve a Hordozhatósági-rendeletben előírt kötelezettségek.⁷⁰

Az áruk tekintetében a territorialitás és az egységes belső piac ellentmondásának áthidalására szolgál a jogkimerülés intézménye. Az InfoSoc irányelv⁷¹ 4. cikk (2) bekezdése szerint a terjesztés vagyoni joga kimerül, ha a mű eredeti vagy többszörözött példánya annak első eladását vagy tulajdonjogának más módon való első átruházását követően a Közösségen belül a jogosult vagy az ő hozzájárulásával más végezte.⁷² Vagyis amennyiben a fenti fogalmi elemek maradéktalan megvalósulása esetén az egységes belső piacon egyszer már forgalomba helyezték a művet, a terjesztés joga – és csakis a terjesztés joga – többé nem gyakorolható. Ez az elv kiterjed az Európai Gazdasági Térség minden államára, vagyis az áruként funkcionáló fizikai műpéldányok tekintetében az egyik területi alapú korlátozás feloldódik. A jogosultak nem differenciálhatnak területi alapon a műpéldányok forgalomba hozatala tekintetében,⁷³ illetve nem akadályozhatják a művek másodlagos piacának működését sem. A digitális műpéldányok esetében azonban a jogkimerülés elve nem alkalmazható. Az internetes tartalomszolgáltatás különféle formái a szolgáltatások körébe tartoznak, amelyekre vonatkozóan az InfoSoc irányelv (29) preambulumbekkezdése kimondja, hogy „a jogkimerülés kérdése nem merül fel sem általában a szolgáltatások, sem különösen az online szolgáltatások esetében.”

Az EUMSZ 56. cikke a szolgáltatások szabadságáról szólva kimondja, hogy tilos minden korlátozás a tagállamok olyan állampolgárai tekintetében, akik a szolgáltatást igénybe vevő személytől eltérő tagállamban telepedtek le. E rendelkezést az Európai Parlament és a Tanács rendes jogalkotási eljárás keretében kiterjesztheti harmadik országok olyan állampolgáira, akik szolgáltatásokat nyújtanak és az EU területén letelepedtek. Az 57. cikk szerint szolgáltatásnak kell tekinteni az ipari és a kereskedelmi jellegű tevékenységet, a kézműipari és a szabadfoglalkozásuként végzett tevékenységet. Hogy mit kell pontosan szolgáltatásnak tekinteni, azt a Belső piaci szolgáltatások-

⁷⁰ A platformszolgáltatások egyes üzleti modelljeihez és a hordozhatóság kérdéséhez ld. HARKAI István: Új üzleti modellek az audiovizuális művek nyilvánosságához közvetítésében – I. rész: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2020/2. 7–38., II. rész: *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2020/3. 7–35.; HARKAI István: Végfelhasználói jogok a digitális szerzői jogban. In: SMUK Péter (szerk.): *Társadalmi fenntarthatóság – Fenntartható biztonság és társadalmi környezettanulmányok I.* Budapest, Ludovika, 2020. 1705–1711.

⁷¹ Az információs társadalomban a szerzői és szomszédos jogok egyes vonatkozásainak összehangolásáról szóló, 2001. május 22.-i, 2001/29/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv.

⁷² MEZEI Péter: *Jogkimerülés a szerzői jogban*. Budapest, Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság, Médiatudományi Intézete, 2016. 20. Vö. MEZEI Péter: A jogkimerülés intézményének a kialakulása és fejlődése az Európai Unió szerzői jogában. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2015/3. 38–80. Vö. HUGENHOLTZ–POORT i. m. 174.

⁷³ DREIER i. m. 9.

ról szóló irányelv⁷⁴ 4. cikk 1. pontja ekként definiálja: „[...] rendszeres díjazás ellenében nyújtott bármely önálló gazdasági tevékenység”. Szolgáltató a 4. cikk 2. pontja értelmében lehet „bármely természetes személy, aki valamely tagállam állampolgára, vagy [...] jogi személy, amely valamely tagállamban letelepedett, és aki vagy amely szolgáltatást kínál vagy nyújt.” A 4. cikk 8. pontja közérdeken alapuló kényszerítő indok körében sorolja fel a szellemi tulajdont. Ebből következik, hogy a szerzői és szomszédos jogok területi alapú jogosítását közérdeken alapuló kényszerítő indokként kell tekinteni.

4. A területiség megjelenése a vizsgált internetes platformok szerződéses gyakorlatában

Az internet és a kétoldalú digitális platformok megjelenése és térhódítása az online tartalomszolgáltatásban Niall Ferguson szerint nem illeszkedik a korábbi korok technológiai újításai által bejárt útba, amely az innováció–kreatív anarchia–kommercializáció–szabályozás négyyszögében írható le. Az internet esetében azonban az innovatív találmányt és kreatív anarchiát gyorsan követte a commercializáció, a szabályozás azonban csak jelentősen késve, és nem túl hatékonyan igazodott a kialakuló új erőviszonyokhoz. A digitális piacokon duopóliumok (pl. Microsoft és Apple az operációs rendszerek és személyi számítógépek piacán) és oligopóliumok (ebbe a körbe illeszkednek az alábbi vizsgált platformok) jöttek létre,⁷⁵ amelyek részben átvették, részben pedig kiegészítették az állami és nemzetközi jogalkotó által az internetes tartalomszolgáltatásra létrehozott szabályokat. Az alábbiakban 18 platformszolgáltatás szerződéses gyakorlatában vizsgálom meg a területiséggel kapcsolatos klauzulákat, kitérve 1.) a szolgáltatás vagy leányvállalata honosságára, 2.) a territorialitással kapcsolatos szabályokra, 3.) a jogválasztásra és a kollíziós jogra, illetve 4.) az európai szerzői jogi rendszertől eltérő jogrendszer egyes jogintézményeire történő utalásokra, végül pedig arra, hogy 5.) a felhasználási feltételek utalnak-e külön a közösségi jogi rendelkezésekre, illetve 6.) milyen rendelkezéseket tartalmaznak a végfelhasználói tartalmak felhasználása tekintetében.⁷⁶

Az alábbi táblázat a vizsgált platformok listáját tartalmazza:

⁷⁴ A belső piaci szolgáltatásokról szóló, 2006. december 12.-i, 2006/123/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv.

⁷⁵ Niall FERGUSON: *A tér és a torony – Hálózatok, hierarchiák és harc a globális hatalomért*. Budapest, Scolar, 2019. 408–409.

⁷⁶ A végfelhasználói szerződések utolsó megtekintésének dátum minden szolgáltatás esetében, 2023. május 26.

Streaming tárhelyszolgáltatással	Streaming tárhelyszolgáltatás nélkül	Online piacterek	Közösségi média
YouTube Twitch DailyMotion Pornhub Soundcloud Bandcamp	Netflix Disney+ Spotify	Steam Electronic Arts Origin Amazon Apple Media Service Google Play	Facebook Instagram Twitter Tiktok

4.1. Streaming, tárhelyszolgáltatással

A YouTube szolgáltatását az Európai Gazdasági Térségben és Svájcban az Írországbán bejegyzett és ír jog alapján működő Google Ireland Limited-en keresztül nyújtja.⁷⁷ Az Európai Gazdasági Térségben vagy Svájcban élő végfelhasználó és a YouTube közötti kapcsolatra a felhasználó lakóhelye szerinti ország törvényei vonatkoznak, eljárást a helyi bíróságokon kezdeményezhet.⁷⁸ A szerzői jogok által védett művek felhasználása tekintetében a feltételek egyszerre utalnak a *fair use*-teszt és az európai korlátozások és kivételek alkalmazhatóságára.⁷⁹ A feltételek kitérnek arra is, hogy az EGT területén élő fogyasztók, amennyiben elfogadták az Általános Szerződési Feltételeket, hivatkozhatnak az uniós fogyasztóvédelmi szabályokra, amelyek lefedik a digitális tartalmakat és szolgáltatásokat is, s amelyek hibás teljesítéséért a YouTube felelősséggel tartozik.⁸⁰

A végfelhasználó a tartalomszolgáltatásba történő feltöltésével a YouTube számára „az egész világra kiterjedő, nem kizárólagos, jogdíjmentes, átruházható, allicenche adható engedélyt biztosít [...] a tartalom használatára.”⁸¹ A tartalom „szolgáltatás valamely funkciója által lehetővé tett módon való” felhasználására más végfelhasználók is „egész világra kiterjedő, nem kizárólagos, jogdíjmentes engedélyt” szereznek.⁸²

A rögzített játékmenetek megosztására specializálódott Twitch a felhasználási feltételeiben több helyen is elsődleges jogként hivatkozik az Egyesült Államok szerzői jogi szabályaira. Az esetleges jogviták választottbírósági eljárása során született döntésekkel szembeni jogorvoslati kérelmek tekintetében a Kalifornia állambeli Santa Clara megye állami vagy szövetségi bíróságainak joghatóságát kötik ki, kizárólagos jelleggel. A felek közötti bármilyen jogvitára továbbá szintén Kalifornia állam és az Egyesült Államok alkalmazandó jogszabályai vonatkoznak, „anélkül, hogy a kollíziós jog elvei más joghatóság jogának alkalmazását írnák elő.”⁸³ A felhasználási feltételek e

⁷⁷ YouTube, Az Ön szolgáltatója.

⁷⁸ YouTube. Irányadó jog.

⁷⁹ Szerzői jog megsértése miatti eltávolítási kérelem küldése, Tudnivalók az eltávolítási kérelem elküldése előtt.

⁸⁰ YouTube, Egyéb jogi feltételek, Jogszályon alapuló jóállás, szavatosság.

⁸¹ YouTube, Az Ön által biztosított jogok, Engedély biztosítása a YouTube-nak.

⁸² YouTube, Az ön által biztosított jogok, Engedély biztosítása a többi felhasználónak.

⁸³ Twitch, 15. Jogviták, d. Alkalmazandó jog, (i) pont.
<https://www.twitch.tv/p/hu-hu/legal/terms-of-service/#7-license>

főszabálytól akkor engednek eltérést, amennyiben a felhasználó vagy jogosult „olyan joghatóságban rendelkezik lakóhellyel, amelyben a fenti szakaszban szereplő rendelkezés végrehajthatatlannak bizonyul, [...] bármely jogvitára, követelésre vagy kereseti jogalapra az Ön lakóhelye szerinti joghatóság törvényei az irányadók, és azokat az Ön lakóhelye szerinti joghatóság illetékes polgári bíróságai döntenek el.”⁸⁴

A Twitch felhasználási feltételei a DMCA szabályait veszik alapul a védett tartalmak és az értesítési és eltávolítási eljárás vonatkozásában.⁸⁵ A zenei tartalmak felhasználása tekintetében a felhasználási feltételek külön kitérnek az engedélyezett felhasználások kérdéskörére, kimondva, hogy egyrészt nem minden zenei tartalom áll szerzői és kapcsolódó jogi védelem alatt, és nem minden felhasználás tekinthető jogellenesnek. Különösen akkor nem, ha a felhasználás a „tisztességes használat” (*fair use*), vagy hasonló törvények keretei közé illeszkedik.⁸⁶

A felhasználói tartalom küldésével, továbbításával, megjelenítésével, közzétételével vagy tárolásával a Twitch és allicencesei számára „a jogszabályok által megengedett legnagyobb mértékben és időtartamra [...] korlátlan, világméretű, visszavonhatatlan, teljes mértékben allicencbe adható, nem kizárólagos és jogdíjmentes jogot biztosít” a tartalom felhasználására.⁸⁷

A Dailymotion egy francia alapítású videómegosztó platform, amely a szolgáltatását nem csak Európában, hanem Észak-Amerikában és Ázsiában is nyújtja. Ez kitűnik a felhasználási feltételekből is, amelyek különbséget tesznek a felhasználók honossága tekintetében. Amennyiben a végfelhasználó az Európai Gazdasági Térség, az Egyesült Királyság vagy Svájc állampolgára, akkor a végfelhasználói szerződés közte és a Franciaországban bejegyzett Dailymotion SA (Société anonyme, Párizs) között jön létre.⁸⁸ Ha azonban a végfelhasználó nem e három entitás valamelyikének az állampolgára, a végfelhasználói szerződés közte és a Dailymotion Inc. (Delaware corporation, New York) fog létrejönni.⁸⁹ A platform használatából fakadó esetleges jogviták eldöntése is a végfelhasználó állampolgársága szerint alakul. Amennyiben a végfelhasználó az EGT, az Egyesült Királyság vagy Svájc állampolgára, akkor a francia jog, minden más esetben New York állam joga lesz alkalmazandó.⁹⁰ Érdekesség, hogy a végfelhasználói tartalmak tekintetében a szolgáltatás számára nyújtott, egyébként világméretű felhasználásra jogosító engedélyezés során a végfelhasználónak lehetősége van területi alapon

⁸⁴ Uo. (ii) pont.

⁸⁵ Twitch, 10. A szerzői jogok tiszteletben tartása. Zene használata a Twitch-en. <https://www.twitch.tv/p/hu-hu/legal/community-guidelines/music/> ; DMCA-folyamat <https://www.twitch.tv/p/hu-hu/legal/community-guidelines/music/> ; Bejelentési Útmutató a Digital Millennium Copyright Act alapján. <https://www.twitch.tv/p/hu-hu/legal/dmca-guidelines/>

⁸⁶ A jogszabályok által engedélyezett felhasználás.

⁸⁷ Twitch, 8. Felhasználói tartalom, a. Twitch licenc. <https://www.twitch.tv/p/hu-hu/legal/terms-of-service/#7-license>

⁸⁸ Dailymotion, Section 2: Acceptance of these terms. 2.2.1. pont. <https://legal.dailymotion.com/en/terms-of-use/>

⁸⁹ Uo. 2.2.2. pont.

⁹⁰ Dailymotion, Section 9: Miscellaneous 9.5. pont.

korlátozni a tartalom felhasználását.⁹¹ A geoblokkolás alkalmazását a platform üzemeltetői is fenntartják maguknak, amennyiben a feltöltött tartalom „egy adott országban, területen konkrét törvényt, szabályozást sért.”⁹² A Dailymotion felhasználási feltételei tiltják a szerzői jogot sértő tartalmak feltöltését, ám utalnak arra is, hogy amennyiben a korlátozások és kivételek hatálya alá tartozik a felhasználás, nem kell hozzá a jogosult engedélye. A korlátozások és kivételek tekintetében a francia szerzői jogi rendelkezések alkalmazását írják elő.⁹³ Ezen felül a Dailymotion Support külön is megemlíti, hogy az európai felhasználások tekintetében országokként eltérőek lehetnek a korlátozások és kivételek esetkörei, amelyekre a francia, illetve az európai szabályokat kell alkalmazni. Emellett pedig felhívhatók az amerikai *fair use*-teszt szabályai is.⁹⁴

A tartalom platformon való elhelyezésével a végfelhasználó a Dailymotion számára „nem kizárólagos, a Dailymotion kapcsolt vállalkozásaira átruházható, világméretű jogot biztosít (kivéve, ha a Dailymotion fiókján keresztül bizonyos területeket geoblokkol).”⁹⁵

A Pornhub a világ egyik legnagyobb felnőtt-tartalommesztő oldala,⁹⁶ amely annak ellenére, hogy Kanadában jött létre, a felhasználási feltételek szerint ciprusi honosságú.⁹⁷ A felhasználási feltételek ennek megfelelően a weboldal használatára Ciprus törvényeinek alkalmazását írják elő. Az esetlegese jogviták rendezésére szintén Ciprus joghatósága, egészen pontosan a limassoli bíróság van kikötve.⁹⁸ A végfelhasználói szerződés az Egyesült Államokban található felhasználókkal fennálló jogviták választottbírószági rendezése tekintetében az Egyesült Államok Szövetségi Választottbírószági Törvényét (*Federal Arbitration Act*) rendeli alkalmazni.⁹⁹ Ugyancsak az Egyesült Államok digitális szerzői jogra vonatkozó szabályai (DMCA) vonatkoznak a szerzői jogot sértő tartalmak értesítési és eltávolítási eljárására.¹⁰⁰ A szolgáltatás üzemeltetőjének ciprusi honosságát látva e helyütt joggal tehető fel a kérdés, hogy vajon miért tartották fontosnak a szerzői jogi értesítési és eltávolítási eljárásokat

⁹¹ „Ön a Dailymotion Szolgáltatásban való elhelyezésének teljes időtartamára a Dailymotion számára nem kizárólagos, a Dailymotion kapcsolt vállalkozásaira átruházható, világméretű jogot biztosít (kivéve, ha a Dailymotion fiókján keresztül bizonyos területeket geoblokkol).” Dailymotion, Section 3: Your Intellectual Property Rights.

⁹² Dailymotion, III. A tiltott tartalmakra vonatkozó rendelkezések be nem tartásának következményei, A. Tartalomra vonatkozó moderálási intézkedések, 3. A tartalom elérhetőségét befolyásoló moderálási intézkedések.

⁹³ Dailymotion, I. Tiltott tartalom-kategóriák, J. Szerzői jogot sértő tartalmak.

⁹⁴ Dailymotion Support, General questions related to copyright, What are the exceptions to copyright and related rights? <https://faq.dailymotion.com/hc/en-us/articles/360020018900-Exceptions-to-copyright>

⁹⁵ Dailymotion, 3. Az Ön szellemi tulajdonjogai.

⁹⁶ Felhasználási feltételek is utalnak e tényre, amikor említést tesznek a 2023. január 31-i határidővel lezárt látogatottsági-adatmérés eredményeire. 2022 második felében a havi átlagos látogatatszám 33 millió fő volt. https://www.pornhub.com/information/eu_dsa

⁹⁷ Pornhub, Az Ön észrevételei és aggályai. <https://www.pornhub.com/information/terms>

⁹⁸ Vegyes rendelkezések.

⁹⁹ Arbitrációs megállapodás és bizonyos jogokról való lemondás.

¹⁰⁰ DMCA – A szerzői jogok megsértésére vonatkozó igények bejelentése. <https://www.pornhub.com/information/dmca>

az amerikai DMCA hatálya alatt tartani, miközben az Elker irányelv¹⁰¹ és a CDSM irányelv¹⁰² is fejlett felelősségi szabályokat tartalmaz az internetes szolgáltatások tekintetében.

A felhasználói tartalmak Pornhub felületén történő elhelyezésével a felhasználók „korlátlan, világméretű, örökös, nem kizárólagos, jogdíjmentes, allicencelhető és átruházható engedélyt” adnak a tartalom promóciós vagy kereskedelmi célú felhasználására az üzemeltetők által, illetve a többi felhasználó is „nem kizárólagos, jogdíjmentes engedélyt” kap a tartalom „weboldalon keresztül történő elérésére”. Az engedély „örökre szól és visszavonhatatlan”.¹⁰³

A SoundCloud audiótartalmak tárolására specializálódott, németországi honosságú szolgáltatás.¹⁰⁴ Ennek megfelelően a végfelhasználóknak a felhasználási feltételek betartása mellett a közösségi irányelvekre, mint háttérjogszabályokra is tekintettel kell lenniük.¹⁰⁵ Alkalmazandó jogként Németország jogát köti ki a végfelhasználói szerződés, kivéve, ha az Egyesült Államok vagy az Európai Unió bármely tagállamának kötelező jogszabályai másként nem rendelkeznek, vagy ha a megállapodás az ENSZ nemzetközi adásvételi szerződésekről szóló egyezmény (CISG) hatálya alá tartozik. A viták rendezésére a szerződés a berlini bíróságok kizárólagos joghatóságát írja elő.¹⁰⁶ A felhasználási feltételek külön utalnak az uniós szerzői jogi korlátozásokra és kivételekre, ideértve az idézést, kritikát, ismertetést, karikatúrát, paródiát és utánzást.¹⁰⁷

A SoundCloud felületére feltöltött tartalmak „minden egyes elemére vonatkozóan” a végfelhasználó „korlátozott, világméretű, nem kizárólagos, jogdíjmentes és teljes mértékben fizetett” engedélyt biztosít a felhasználásra, nemcsak a platform üzemeltetőinek, hanem a többi felhasználónak, és más weboldalaknak, alkalmazásoknak vagy platformoknak, illetve azok felhasználóinak egyaránt.¹⁰⁸

A Bandcamp ugyancsak audiótartalmak nyilvánosságához juttatásának területén tevékenykedik. Felhasználási feltételeiben kifejezetten utal például a tartalmakhoz való hozzáférés földrajzi korlátozására, kimondva, hogy „a vállalat nem vállalja, hogy a tartalom megfelelő vagy elérhető Kalifornián kívüli helyeken történő használatra, és a szolgáltatáshoz való hozzáférés tilos azokról a területekről, ahol az ilyen tartalom illegális.”¹⁰⁹ A platform használatával kapcsolatban felmerülő viták választottbírószági rendezésére a feltételek Észak-Karolina állami törvényeinek alkalmazását írják elő, amely alól a kollíziós szabályok kivételt képeznek. Amennyiben a választottbírószági út nem

¹⁰¹ A belső piacon az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások, különösen az elektronikus kereskedelem, egyes jogi vonatkozásairól szóló, 2000. június 8.-i, 2000/31/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv.

¹⁰² CDSM irányelv.

¹⁰³ Pornhub, A weboldalon található összes tartalomra és feltöltőre vonatkozó szabályok.

¹⁰⁴ SoundCloud, Közzétételek. <https://soundcloud.com/terms-of-use>

¹⁰⁵ A platform Ön általi használata.

¹⁰⁶ Alkalmazandó jog és joghatóság.

¹⁰⁷ Az ön tartalma.

¹⁰⁸ SoundCloud, Az engedély megadása.

¹⁰⁹ Bandcamp, Nemzetközi/nem kaliforniai felhasználás.

vezet megnyugtató eredményre, a jogvitában az Egyesült Államok szövetségi bíróságai, vagy az Észak-Karolina keleti körzetében található állami bíróságok jogosultak kizárólagos jelleggel eljárni.¹¹⁰ A szerzői jogot sértő tartalom eltávolítására ugyancsak az Egyesült Államok (DMCA) szabályait kell alkalmazni.¹¹¹

A zenét szerzői minőségben feltöltő felhasználók a Bandcamp, alengedélyesei és forgalmazói számára „világméretű, nem kizárólagos, jogdíjmentes” felhasználási engedélyt adnak.¹¹² A szolgáltatást felhasználóként igénybe vevő rajongók is tölthetnek fel felhasználói tartalmat a Bandcamp felületére, amely tekintetében a szolgáltatás üzemeltetői „világméretű, nem kizárólagos, örökös, visszavonhatatlan, jogdíjmentes, teljes mértékben fizetett, allicencelhető és átruházható” jogot szereznek a felhasználásra. A platformot használó más felhasználók a tartalom tekintetében nem kizárólagos személyes, nem kereskedelmi célú engedélyt kapnak a feltöltéssel egy időben.¹¹³

4.2. Streaming, tárhelyszolgáltatás nélkül

E kategóriában vizsgált szolgáltatások sajátos tulajdonsága, hogy egyáltalán nem kezelnek végfelhasználói kreatív tartalmakat, és nem nyújtanak tárhelyszolgáltatási szolgáltatást sem a végfelhasználóknak. Repertoárjukban olyan, már jogosított audio és audiovizuális tartalmak találhatók, amelyek tekintetében az itt bemutatott üzemeltetők maguk is szigorú felhasználási szerződéseket kötöttek. Ezek a szerződések gyakran kötelezik az üzemeltetőket arra, hogy vezessenek be hatásos műszaki intézkedéseket a tartalmakhoz való hozzáférés korlátozására, ideértve a földrajzi alapú megkülönböztetést is.

A Netflix felhasználási feltételei kifejezetten említést tesznek a tartalmak földrajzi korlátozásának gyakorlatáról, kimondva, hogy az előfizető felhasználó a tartalmakhoz „elsősorban abban az országban férhet hozzá, amelyben fiókját létrehozta, és csak azokon a földrajzi helyeken, ahol szolgáltatásukat kínálják, és ahol az ilyen tartalmakat engedélyezték. Az elérhető tartalmak földrajzi helyenként változnak.”¹¹⁴ A Netflix offline funkciója, pontosabban az offline módban is megtekinthető tartalmak, illetve az azokhoz való hozzáférés szintén földrajzi korlátozás hatálya alá eshet.¹¹⁵ A felhasználási feltételek kimondják azt is, hogy a végfelhasználók és a Netflix között létrejött jogviszony a holland jog hatálya alá tartozik, és annak megfelelően kell értelmezni.¹¹⁶ Vagyis az uniós jogi normák hatálya legalább közvetetten, illetve a rendeletek tekintetében közvetlenül kiterjed a tárgyalt felhasználási feltételekre. Ezt különösen a Hordozhatósági rendelet tekintetében fontos megjegyezni.

¹¹⁰ Bandcamp, Vitarendezés.

¹¹¹ Bandcamp, Díjak és kifizetések – Rajongói feltételek és Szellemi tulajdonnal kapcsolatos rendelkezések. <https://bandcamp.com/copyright>

¹¹² Bandcamp, Szellemi tulajdonjogok – művészek.

¹¹³ Bandcamp, Szellemi tulajdonjogok – rajongók.

¹¹⁴ Netflix, Netflix szolgáltatás, 4.3. <https://help.netflix.com/legal/termsofuse>

¹¹⁵ Uo. 4.5.

¹¹⁶ Netflix, 6. Vegyes rendelkezések, 6.1. Irányadó jog.

A Disney+ igen változatos módon, több aspektusból is kitér a tartalomszolgáltatás és a hozzáférés területi vonatkozásaira. Az európai piacot a holland honosságú leányvállalat látja el audiovizuális tartalmakkal, amely a holland jog szerint került bejegyzésre, amszterdami székhellyel.¹¹⁷ A feltételek országokként különböző nyelvi változatban¹¹⁸ és az adott országra korlátozódó hatállyal érhetők el, amely kitűnik a magyar nyelvű változatból is: „Csak azon országok lakosai hozhatnak létre a Disney+ szolgáltatásban fiókot, ahol a Disney+ szolgáltatást kínáljuk (együttesen „Terület”). A jelen Disney+ Előfizetői megállapodás Magyarország lakosaira vonatkozik.”¹¹⁹ A végfelhasználói szerződések különböző nyelvi változataihoz képest a tartalmak már nem érhetők el minden ‘terület’ helyi nyelven.¹²⁰ Az előfizetési feltételek a hordozhatósággal kapcsolatban konkrétan kiemelik a Hordozhatósági rendelet szerepét, hangsúlyozva, hogy a rendelet szabályainak tiszteletben tartása mellett is fenntartja a Disney+ a tartalmak földrajzi alapú korlátozását. Az előfizető geolokációját különböző technológiákkal és módszerekkel ellenőrizhetik.¹²¹ A szolgáltatás és előfizető közötti vitákat az utóbbi tartózkodási helye vagy lakóhelye szerinti bíróság előtt kell rendezni,¹²² alkalmazandó jogként pedig a magyar jog az irányadó.¹²³ Az előfizetési szerződés továbbá kitér arra is, hogy az EU egyes joghatóságaiban nincs lehetőség a szavatossági igényérvényesítés kizárására, ezért a Disney+ szavatosságot kizáró rendelkezéseit az adott állam állampolgárai tekintetében nem lehet alkalmazni.¹²⁴

A Spotify azon kevés, világviszonylatban is jelentős digitális platformszolgáltatás egyike, amely európai, egészen pontosan svéd alapítású, és székhelye is Svédországban található.¹²⁵ Noha a felhasználási feltételek a korábbiakhoz képest jóval kevesebb utalást tartalmaznak akár uniós, akár más államok jogintézményeire, a jogválasztással és joghatósággal kapcsolatos kérdésekben meglehetősen részletes szabályokat tartalmaznak. A lakóhely szerinti ország kötelező jogszabályi előírásainak hiányában a főszabály a svéd jog alkalmazása, illetve a svéd bíróságok joghatóságának a kikötése. Bulgária, Ciprus, Észtország, Franciaország, Fülöp-szigetek, Hongkong, Lettország, Litvánia, Luxemburg, Málta, Monaco, Norvégia, Portugália, Spanyolország, Szlovákia, Törökország esetében ugyancsak a svéd jog alkalmazandó, viszont a svéd bíróságok joghatósága nem kizárólagos. Brazília esetében a brazil törvények, illetve Sao Paulo állami és szövetségi bíróságainak kizárólagos joghatósága irányadó. Kanada esetében Quebec kivételével a kanadai jogot, Quebec-ben a quebeci jogot kell alkalmazni, eljárni pedig Quebec-en kívül az ontarioi bíróságoknak, Quebec-ben pedig a quebeci bíróságoknak van joghatósága egy esetleges jogvitában. Argentína, Bolívia, Chile, Costa Rica, Do-

¹¹⁷ Disney+, Előfizetői megállapodás. <https://tinyurl.com/mw59hc7u>

¹¹⁸ Disney+, 7. Kiegészítő rendelkezések, q. Irányadó nyelv.

¹¹⁹ Disney+, Felhasználói jogosultság és regisztráció, a. Jogosultsági és életkori korlátozások.

¹²⁰ Disney+, 4. Használati feltételek, c. Disney+ tartalmak streamelése.

¹²¹ Disney+, 4. Használati feltételek, f. Disney+ tartalmak elérhetősége.

¹²² Disney+, 7. Kiegészítő rendelkezések, j. Fórum.

¹²³ Disney+, 7. Kiegészítő rendelkezések, l. Jogválasztás.

¹²⁴ Disney+, 7. Kiegészítő rendelkezések, i. Szavatosság kizárása; felelősség korlátozása.

¹²⁵ Spotify, Szolgáltató. <https://www.spotify.com/hu/legal/end-user-agreement/>

minikai Köztársaság, Ecuador, El Salvador, Guatemala, Honduras, Kolumbia, Nicaragua, Panama, Paraguay, Peru és Uruguay vonatkozásában Kalifornia állam jogát köti ki a végfelhasználói szerződés, az illetékes bíróságok pedig kizárólagos jelleggel vagy Kalifornia, vagy New York államok állami és szövetségi bíróságai lesznek. Az Egyesült Királyságban a Spotify és a felhasználók szerződéses viszonyára Anglia és Wales törvényeit kell alkalmazni.¹²⁶

A felhasználási feltételek kitérnek továbbá arra is, hogy bizonyos termékek az Egyesült Államok export és re-export-felügyeleti törvényeinek és rendeleteinek, illetve más joghatóságokban hatályban lévő hasonló szabályainak hatálya alá tartozhatnak. A végfelhasználónak garantálnia kell, hogy nem olyan országban tartózkodik, amely ellen az Egyesült Államok embargót vagy más gazdasági szankciót vezetett be, illetve nem tekinthető „megtagadott félnek az esetleges vonatkozó export- és reexport törvények [...] alapján”, nem szerepel az Egyesült Államok egyéb kormányzati listáin, mint tiltott vagy korlátozott fél.¹²⁷

A felhasználói tartalom feltöltésével egyidőben a Spotify „kizárólagos, átruházható, allicenbe adható, jogdíjmentes, teljes mértékben megfizetett, visszavonhatatlan, globális licenct” szerez a feltöltött tartalom tekintetében.¹²⁸

4.3. Online piacterek

Az online tér egyik legnagyobb digitális játékaruháza, a Steam, pontosabban az azt működtető vállalat, a Valve Washington állam törvényei szerint, Washington államban bejegyezve működik.¹²⁹ A tartalmak földrajzi alapon történő jogosítására egyértelműen utal, hogy a felhasználási feltételek megtiltják az IP proxy-k vagy más módszerek alkalmazását, amelyek segítségével a végfelhasználók lakóhelyüket eltitkolhatnak vagy a játéktartalomra vonatkozó földrajzi korlátozásokat megkerülhetnék, ideértve a földrajzi területre nem érvényes árakon történő rendelést vagy vásárlást.¹³⁰ Az EU és az Egyesült Királyság fogyasztói hivatkozhatnak a törvényes ellárási jogukra.¹³¹ Az alkalmazandó jog eltérést mutat az előfizetők lakóhelye tekintetében. Az EU-n és az Egyesült Királyságon kívül élő végfelhasználókra Washington állam joga alkalmazandó, kizárva a kollíziós jogelveket és az áruk nemzetközi adásvételi szerződéseiről szóló egyezményt. A viták eldöntésére a Washington állambeli King megyében található állami vagy szövetségi bíróság rendelkezik joghatósággal.¹³² Uniós és brit állampolgárok esetében a szokásos tartózkodási hely szerinti ország joga az irányadó.¹³³ A Steam

¹²⁶ Spotify, Irányadó jog, kötelező választottbírói eljárás és helyszín, 6.1 Irányadó jog/Joghatóság.

¹²⁷ Spotify, Exportfelügyelet és szankciók.

¹²⁸ Spotify, Az Ön által vállalatunk számára biztosított licenck, Felhasználói tartalom.

¹²⁹ Steam, előfizetői szerződés. <https://tinyurl.com/4h87f2km>

¹³⁰ Steam, 3. számlázás, fizetés és egyéb előfizetések, A. Fizetési engedély.

¹³¹ Steam, I. Visszatérítés és ellárási jog.

¹³² Steam, 10. Alkalmazandó jog/Közvetítés/Joghatóság/Ügyvédi díjak, Az Európai Unió és az Egyesült Királyságon kívüli valamennyi előfizető.

¹³³ Uo.

felhasználási feltételei kitérnek arra a földrajzi alapú különbségre is, hogy az Európai Unióban és az Egyesült Királyságban a szolgáltatás díjai tartalmazzák az áfa, vagy egyéb hozzáadott érték típusú adókat.¹³⁴

A felhasználói tartalmak feltöltésével a végfelhasználó „világméretű, nem kizárólagos [...] a szellemi tulajdonjogok teljes időtartamára” jogot biztosít a Valve és kapcsolt vállalkozásai számára a tartalom felhasználására.¹³⁵

Az Electronic Arts (EA) videójáték szolgáltatását (Origin) az Egyesült Államokban az Electronic Arts Inc., Európában pedig az EA Swiss Sarl nyújtja.¹³⁶ A szolgáltatást igénybe vevő fogyasztónak jogosultnak kell lennie az EA szolgáltatás használatára. Olyan ország lakosának kell lennie, ahol az Electronic Arts szolgáltatásának használata megengedett.¹³⁷ A végfelhasználói szerződés kifejezetten deklarálja, hogy a tartalom elérhetőségét minden helyen és az adott pillanatban a szolgáltatók nem garantálják, ahogyan azt sem, hogy a szolgáltatás minden eszközön, minden földrajzi helyen elérhető.¹³⁸ A szolgáltatást a felhasználók nem vehetik igénybe olyan országban, amelyben az EA az érvényes exportirányítási törvények szerint nem kínálhatja a szolgáltatásait.¹³⁹

A végfelhasználó lakóhelye alapvetően meghatározza az alkalmazandó jog kérdését is. Az EGT, az Egyesült Királyság, Svájc, Brazília, Hongkong, Mexikó vagy Oroszország lakói az EA Swiss Sarl társasággal kerülnek szerződéses jogviszonyba, esetükben az alkalmazandó jog a végfelhasználó lakóhelye szerinti ország joga lesz, eljárni pedig szintén az adott ország bíróságai lesznek jogosultak. Dél-Korea esetében szintén a svájci székhelyű leányvállalat lesz a szerződő partner, viszont alkalmazandó jogként a koreai törvényeket írják elő a felhasználási feltételek, a vitás kérdésekben pedig a koreai bíróságok rendelkeznek joghatósággal. Az Egyesült Államokban, Kanadában és Japánban lakóhellyel rendelkező fogyasztók és az EA között létrejött jogviszonyra Kalifornia állam törvényeit kell alkalmazni, joghatósággal pedig San Mateo megye állami vagy szövetségi bíróságai rendelkeznek. Ha a végfelhasználó a fentiekől eltérő országban él, a szerződés közte és a svájci leányvállalat között jön létre, viszont alkalmazandó jogként Kalifornia állam törvényeit kell figyelembe venni, joghatósága pedig San Mateo megye állami vagy szövetségi bíróságainak lesz. A felhasználási feltételek kifejezetten kizárják a Bécsi Vételi Egyezmény alkalmazhatóságát.¹⁴⁰ A jogviták választottbírósági rendezésére az Egyesült Államok Federal Arbitration Act törvényét kell alkalmazni, ha a végfelhasználó nem Quebecben, Oroszországban, Svájcban, Brazíliában, Mexikóban, az EGT tagállamaiban, az Egyesült Királyságban vagy a Koreai Köztársaságban él.¹⁴¹

¹³⁴ Steam, 3. Számlázás, fizetés és egyéb előfizetések, A. Fizetési engedély.

¹³⁵ Steam, 6. Felhasználó által generált tartalom, A. Általános rendelkezések.

¹³⁶ EA, 13. Általános feltételek, B. Az alkalmazandó jog. <https://tinyurl.com/436rkrk6>

¹³⁷ EA, 1. EA-fiók.

¹³⁸ EA, 4. EA szolgáltatások és frissítések elérhetősége.

¹³⁹ EA, 6. Magatartási szabályok.

¹⁴⁰ EA, 13. Általános feltételek, B. Az alkalmazandó jog.

¹⁴¹ EA, 15. Jogviták rendezése választottbíráskodás által.

A végfelhasználói tartalmak közzétételével az EA és licencpartnerei „nem kizárólagos, állandó, átruházható, az egész világra kiterjedő, továbbadható engedélyt” szereznek a felhasználói tartalom felhasználására, amely egyúttal kiterjed minden más felhasználóra is, akik a felhasználói tartalmakat az EA szolgáltatásain keresztül elérhetik vagy használhatják.¹⁴²

Az Amazon a többi szolgáltatáshoz képest meglehetősen szűkszavú a vizsgált szempontokat illetően. A végfelhasználói szerződés a szolgáltatásokban szereplő szerzői és kapcsolódó jogi védelemben részesíthető tartalmak vonatkozásában annyit ír elő, hogy az ilyen tartalmak az „Amazon vagy annak tartalomszolgáltatói tulajdonát képezik, és az Egyesült Államok és a nemzetközi szerzői jogi törvények védelme alatt állnak.”¹⁴³ A viták rendezésére a szerződés Washington állambeli King megye állami vagy szövetségi bíróságának kizárólagos joghatóságát,¹⁴⁴ az alkalmazandó jogra pedig a szövetségi jogot és Washington állam törvényeit írják elő, a kollíziós jog elveinek figyelmen kívül hagyásával.¹⁴⁵

Az Amazon a végfelhasználók által előállított értékelések, megjegyzések, közlemények és egyéb tartalmak tekintetében, a tartalom közzétételével egy időben „nem kizárólagos, jogdíjmentes, örökös, visszavonhatatlan és teljes mértékben allicenccbe adható jogot biztosít az ilyen tartalom felhasználására [...] az egész világon, bármely médiumban.”¹⁴⁶

Az Apple Media Service sokrétű szolgáltatásai a végfelhasználók „lakóhelye szerinti országban vagy területen” vehetők igénybe.¹⁴⁷ A letölthető tartalom is területi alapon differenciáltan jut el a végfelhasználókhoz, amely tekintetében a feltételek kimondják azt is, hogy a tartalom az Apple-szolgáltatásokból bármikor eltávolítható.¹⁴⁸ A feltételek figyelmeztetnek arra is, hogy előfordulhat, hogy a lakóhely szerinti országban elérhető szolgáltatások és tartalmak nem állnak rendelkezésre, amikor a végfelhasználó külföldre utazik.¹⁴⁹ Az Apple Media Service App Store felületén hozzáférhetővé tett alkalmazásokat csak az Egyesült Államok és az alkalmazás megszerzésének helye szerinti joghatóság törvényei szerint lehet használni, importálni vagy exportálni, amely utóbbi tiltott magatartásnak minősül, ha az az Egyesült Államok által embargóval sújtott országokba irányul, vagy szankcionált személyeket vagy szervezeteket céloz.¹⁵⁰ Amerikai végfelhasználó vagy az Egyesült Államok területén igénybe vett szolgáltatás esetén a végfelhasználók és az Apple között fennálló jogviszonyra Kalifornia állam törvényei vonatkoznak, kivéve a kollíziós jog rendelkezéseit. A felmerülő viták eldön-

¹⁴² EA, 5. Az Ön FHT-je.

¹⁴³ Amazon, Szerzői jog. <https://tinyurl.com/bdehfbwe>

¹⁴⁴ Amazon, Viták.

¹⁴⁵ Amazon, Alkalmazandó jog.

¹⁴⁶ Amazon, Értékelések, megjegyzések, közlemények és egyéb tartalmak.

¹⁴⁷ Apple Media Service, A. A szolgáltatásaink bemutatása. <https://tinyurl.com/7ksw3n83>

¹⁴⁸ Apple Media Service, B. A szolgáltatásaink használata, Letöltések.

¹⁴⁹ Apple Media Service, Tartalom és szolgáltatás elérhetősége.

¹⁵⁰ Apple Media Service, F. További App Store feltételek (kivéve az Apple Arcade alkalmazásokat), Licencelt alkalmazás végfelhasználói licencszerződés.

tésére a kaliforniai Santa Clara megyében található bíróságok személyes és kizárólagos joghatósággal rendelkeznek. Az Európai Unió országainak, az Egyesült Királyságnak, Svájcnak, Norvégiának vagy Izlandnak az állampolgára esetében a szokásos tartózkodási hely szerint ország joga az irányadó, és ezen ország bíróságai rendelkeznek kizárólagos joghatósággal. A felhasználói feltételek kizárják a Bécsi Vételi Egyezmény alkalmazhatóságát.¹⁵¹

Az Apple lehetővé teszi a végfelhasználói tartalmak létrehozását és megosztását, amely felett az Apple „világméretű, jogdíjmentes, örökös, nem kizárólagos engedélyt” szerez.¹⁵²

A Google Play meglehetősen szűkszavú a szolgáltatás használatának földrajzi vonatkozásait illetően. Utalást találhatunk a szolgáltatás európai leányvállalatának írországi honosságára,¹⁵³ illetve arra, hogy „a tartalmak és funkciók rendelkezésre állása országonként változó, és előfordulhat, hogy a felhasználó országában nem hozzáférhető az összes tartalom és funkció.”¹⁵⁴

4.4. Közösségi média

A Meta termékcsalád legfontosabb szolgáltatása, a Facebook, amely az európai végfelhasználóknak írországi leányvállalatán, a Meta Platforms Ireland Limited-en keresztül nyújtja szolgáltatásait.¹⁵⁵ A végfelhasználóknak szavatolniuk kell, hogy a szolgáltatás igénybevétele során betartják a vonatkozó jogszabályokat, illetve a tartalmak hozzáférhetővé tételét megfelelően korlátozzák, „beleértve a földrajzi hely vagy kor szerinti szűrést.”¹⁵⁶ Az Egyesült Államok jogszabályai által kereskedelmi tilalom által sújtott országban tartózkodó személy, illetve olyan személy, aki az Egyesült Államok pénzügyminisztériumának különös megjelölésű állampolgárokat tartalmazó listáján van, nem folytathat kereskedelmi tevékenységet a Meta-termékekkel kapcsolatosan.¹⁵⁷ Az olyan jogvitákat, amelyek a fogyasztó általi használattal vagy azzal kapcsolatban merülnek fel, a végfelhasználó lakóhelye szerinti ország bármely joghatósággal rendelkező bírósága előtt kell rendezni, amelyre az adott ország jogszabályait kell alkalmazni, a kollíziós szabályok figyelmen kívül hagyása mellett. Ha a jogvita bármilyen más minőségben merül fel, ideértve az üzleti vagy kereskedelmi célú eléréseket vagy használatot, akkor a „hatáskörrel rendelkező írországi bíróság” fogja az ügyet tárgyalni, amelyre az ír jog lesz alkalmazandó, a kollíziós szabályok pedig itt is figyelmen kívül hagyandók.¹⁵⁸ A végfelhasználói tartalmak feltöltésével a Facebook „nem kizárólagos,

¹⁵¹ Apple, Alkalmazandó jog.

¹⁵² Apple Media Service, Az Ön szolgáltatásainkra vonatkozó tartalmai.

¹⁵³ Google Play, 1. Bevezetés, Alkalmazandó feltételek. <https://tinyurl.com/ytaw7bxa>

¹⁵⁴ Google Play, 2. A Google Play felhasználó általi használata.

¹⁵⁵ Facebook, 5. Egyéb. <https://www.facebook.com/terms.php>

¹⁵⁶ Facebook, 2. A törvények betartása.

¹⁵⁷ Facebook, 2. A törvények betartása.

¹⁵⁸ Facebook, 4. Jogviták.

átruházható, allicencbe adható, jogdíjmentes és földrajzi korlátozás nélküli engedélyt” szerez.¹⁵⁹

A Meta termékcsalád részeként az Instagram ugyanazokat a szabályokat követi a leányvállalat írországi honossága,¹⁶⁰ az alkalmazandó jog és a joghatósággal rendelkező bíróságok tekintetében,¹⁶¹ mint a Facebook. A tartalom megosztásával a végfelhasználó nem kizárólagos, jogdíjmentes, átruházható, allicencbe adható és az egész világra kiterjedő felhasználási engedélyt ad a Meta számára.¹⁶²

A Twitter különbséget tesz aszerint, hogy a felhasználó az Európai Unióban, EFTA tagállamokban, az Egyesült Királyságban,¹⁶³ vagy ezeken kívül, illetve az Egyesült Államokban vagy más országban él.¹⁶⁴ A két változat közül e tanulmány azt vizsgálja, amely az uniós vagy EFTA tagállamokban, illetve az Egyesült Királyság területén élő végfelhasználókra vonatkozik. Több, fent említett szolgáltatáshoz hasonlóan a Twitter is rendelkezik Írországban bejegyzett leányvállalattal, amely a nem amerikai végfelhasználóknak nyújt szolgáltatást.¹⁶⁵ A végfelhasználók a Twitter szoftverének használatára „világméretű, jogdíjmentes, nem átruházható és nem kizárólagos engedélyt” kapnak.¹⁶⁶ A szolgáltatások védelme egyszerre támaszkodik az Egyesült Államok és más országok szerzői jog szabályaira.¹⁶⁷ A szerzői jogi jogsértések esetére rendszerezett értesítési és eltávolítási eljárás a DMCA szabályai szerint működik,¹⁶⁸ a feltételek pedig külön megemlítik, hogy ha a felhasználói magatartás a *fair use*-teszt keretei közé illeszkedik, nem tekinthető jogellenesnek.¹⁶⁹

A tartalom platformon történő elhelyezésével a végfelhasználó „világméretű, nem kizárólagos, jogdíjmentes (allicencbe adás jogával) engedélyt ad” a Twitter számára, amely lehetőséget ad a tartalom „világ többi része számára” történő elérhetővé tételre. Ez az engedély más végfelhasználókra is kiterjed.¹⁷⁰

A TikTok felhasználási feltételei is különbséget tesznek a végfelhasználók lakóhelye szerint. Az egyes változatok közül azt tekintem át, amely az Európai Gazdasági Térség, az Egyesült Királyság és Svájc területén lakóhellyel, tartózkodási hellyel rendelkező végfelhasználókra vonatkozik. A szolgáltatást Európában nyújtó leányvállalatok Írországban (EGT és Svájc), illetve az Egyesült Királyságban telepedtek le.¹⁷¹ Az alkal-

¹⁵⁹ Facebook, 3. Az általad nekünk adott engedélyek.

¹⁶⁰ Instagram. https://help.instagram.com/478745558852511/?helpref=hc_fnav

¹⁶¹ Instagram, Hogyan kezeljük a jogvitákat?

¹⁶² Instagram, A te kötelezettségeid, Az általad nekünk megadott engedélyek.

¹⁶³ Twitter szolgáltatási feltételek, Ha Ön az Európai Unióban, az EFTA-államokban vagy az Egyesült Királyságban él. <https://twitter.com/en/tos#intlTerms>

¹⁶⁴ Twitter szolgáltatási feltételek, Ha Ön az Európai Unióban, az EFTA-államokban vagy az Egyesült Királyságon kívül él, beleértve azt is, ha az Egyesült Államokban él.

¹⁶⁵ Twitter, 6. Általános.

¹⁶⁶ Twitter, A Szolgáltatások használatának engedélye.

¹⁶⁷ Uo.

¹⁶⁸ Twitter, Szerzői jogi politika (<https://help.twitter.com/en/rules-and-policies/copyright-policy>).

¹⁶⁹ Uo.

¹⁷⁰ Twitter, Az Ön jogai és a Tartalomhoz való jogok biztosítása.

¹⁷¹ TikTok, 1. Kivel köt szerződést.

mazandó jog a végfelhasználók lakóhelye szerinti ország joga, a jogviták eldöntésére pedig a lakóhely szerinti bíróságoknak van joghatósága. Ezen felül a felek fordulhatnak az Ír Köztársaság vagy az Egyesült Királyság bíróságaihoz is annak megfelelően, hogy a felmerülő jogvitában az ír vagy a brit leányvállalat érintett, amelyeknek azonban nincs kizárólagos joghatósága. Az EGT területén lakóhellyel rendelkező végfelhasználók az Európai Bizottság online vitarendezési platformjához is fordulhatnak.¹⁷² A szerzői jogok megsértése esetére a TikTok felhasználási feltételei részletes szabályokat írnak elő, külön kitérve arra, hogy nem minden engedély nélküli felhasználás jogsértő. E tekintetben olvasható utalás a *fair use*-tesztre,¹⁷³ illetve részletekbe menő hivatkozás a CDSM irányelvben foglalt korlátozások és kivételek esetkörökre.¹⁷⁴ A jogsértő tartalmak eltávolítására irányuló eljárás ez esetben is a DMCA, vagy „más országok hasonló törvényei” talaján áll.¹⁷⁵ A végfelhasználói szerződés tartalmaz rendelkezéseket a fogyasztóvédelem tekintetében is, kimondva, hogy az EGT-beli fogyasztók az európai fogyasztói törvények jogi garanciát élvezik.¹⁷⁶

A végfelhasználói tartalmak felhasználási joga tekintetében a TikTok saját maga részére „nem kizárólagos, jogdíjmentes, átruházható, allicencbe adható, világméretű” engedélyt kér, amely kiterjed a partnerekre. A platform más végfelhasználói nem kizárólagos, jogdíjmentes és világméretű felhasználási engedélyt kapnak.¹⁷⁷

5. Tovább az „internet-lex mercatoria” felé?

A fent elemzett végfelhasználói szerződések klauzuláiban hat változó mintázatszerűen követi egymást.¹⁷⁸ Minden felhasználói szerződésben található utalások a nemzetközi szolgáltatást végző platformok honosságára, a jogválasztásra és a kollíziós jogi szabályokra, amelyek egybeesnek vagy az anyavállalat vagy leányvállalata honosságával, illetve a székhely szerinti ország jogával. Azon szolgáltatások esetében, amelyek tárhelyet is üzemeltetnek, a felhasználók a tartalom elhelyezésével az egész világra kiterjedő felhasználási engedélyt adnak a platform üzemeltetőinek. Ez a kitétel különösen érdekes, mégpedig két aspektusból. Egyrészt a kapuórként¹⁷⁹ is funkcionáló szolgáltatók ezzel a végfelhasználói tartalom és a benne foglalt szerzői mű vagy kapcsolódó jogi teljesítmény felett egy országhatárokon átívelő, gyakran globális felhasználási jogot

¹⁷² TikTok, 8. A viták rendezése.

¹⁷³ TikTok, Szellemi tulajdonjogra vonatkozó szabályok, Szerzői jog, Szerzői jog megsértése. <https://www.tiktok.com/legal/page/global/copyright-policy/en>

¹⁷⁴ TikTok, Szellemi tulajdonjogra vonatkozó szabályok, Szerzői jog, Tájékoztatás a jogosultak számára, Az EU Szerzői jogi-irányelve.

¹⁷⁵ TikTok, Információk a felhasználók számára: Szerzői jogi jogsértés ellen-értesítés.

¹⁷⁶ TikTok, 5. Mit ígérünk Önnek, 6. Kapcsolatunk felfüggesztése vagy megszüntetése, Az Ön jogai.

¹⁷⁷ TikTok, A tartalom tulajdonjoga és az engedélyek biztosítása.

¹⁷⁸ Ezek a változók, illetve a mintázatok egyértelműen kiolvashatók a mellékletben található áttekintő táblázatokból.

¹⁷⁹ A kapuőr szerepkör részletes isméréihez ld. az Európai Parlament és a Tanács 2022/1925 rendelete a digitális ágazat vonatkozásában a versengő és tisztességes piacokról, valamint a 2019/1937 és a 2020/1828 irányelv módosításáról (digitális piacokról szóló jogszabály) 2–3. cikk.

szereznek, ráadásul a felhasználási díj megfizetése nélkül. Mindeközben a zeneművek és hangfelvételek, illetve az audiovizuális művek felhasználása egy már bevett, territoriális alapon működő jogosítási gyakorlatot követ. A platformok kapuőr szerepe a végfelhasználói tartalmak felhasználását illetően már csak azért is további kutatás tárgyát kell, hogy képezze a későbbiekben, mert a vonatkozó általános szerződési feltételek versenyjogi kérdéseket is felvetnek, különös tekintettel a piaci erőfölénnyel való visszaélésre.¹⁸⁰

A vizsgált mintázatok további szembetűnő hasonlósága volt az európai, civiljogi alapokon nyugvó szerzői jogi rendszertől eltérő gyökerekkel rendelkező angolszász copyright-rendszer intézményeire való hivatkozás. Ez főként szintén a végfelhasználói tartalmakkal kapcsolatos értesítési és eltávolítási eljárások körében volt tetten érhető, ahol az ellenkérelmeket a végfelhasználók a *fair use*-tesztre hivatkozva nyújthatják be, az eljárásra pedig a DMCA szabályainak alkalmazását írják elő. Noha ez nem mond ellent a szerződési szabadság elvének, mégis szembetűnő, hogy az egyébként fejlett európai uniós elektronikus kereskedelmi, platformfelelősségi szabályok helyett az Európában szolgáltatást nyújtó üzemeltetők egy idegen jogrendszer szabályainak alkalmazását írják elő. Ez ugyancsak igaz a *fair use*-teszt vonatkozásában, amely elsődleges hivatkozási alap, amennyiben a végfelhasználók a tartalmak felhasználásának jogosságát kívánják bizonyítani. A bírói gyakorlat által kialakított, tipikusan angolszász teszt¹⁸¹ helyett több tér nyílhatna az európai korlátozások és kivételek esetköreinek alkalmazása előtt. Már csak azért is, mert az online felhasználásokra a CDSM irányelv immár több kötelezően átültetendő kivételt is bevezetett. Ezekre azonban mindössze négy esetben történt hivatkozás.

A vizsgálat tárgyát képezték azok a szerzői jogi tárgyú irányelvek és rendeletek, amelyek a szerzői és szomszédos jogok harmonizációján keresztül kísérik meg az egységes belső piac létrehozását, lebontva azokat az akadályokat, amelyek az áruk és szolgáltatások szabad áramlását gátolhatják. Az egyik legfontosabb ilyen gát maga a territoriális szerzői jog, illetve a felhasználások államok területére fókuszáló jogosítása. Az internetes platformgazdaságban kiemelkedő szerepe van a digitális egységes piac létrehozásának, ahol az online szolgáltatások tevékenységét lehetőség szerint nem gátolják a territoriális szerzői és kapcsolódó jogi akadályok. Az elemzett végfelhasználói szerződések értelmezése során nem lehet eltekinteni a kiterjedt uniós szerzői és kapcsolódó jogi normák vizsgálatától. A platformgazdaság szereplői e szerteágazó normatív térben tevékenykednek. E tér szabályanyagából azonban csak a szükségképpeni elemek köszönnek vissza meglehetősen eshetőleges jelleggel a platform szerződéses gyakorlatából. Ide tartoznak mindenekelőtt a felelősségi szabályok, amelyek keverten tartalmaznak utalást uniós és amerikai előírásokra az értesítési és eltávolítási eljárások, illetve a szabad felhasználás esetkörei tekintetében.

¹⁸⁰ A szerzői jog és a versenyjog kapcsolódási pontjaihoz ld. LENDVAI Zsófia: 13. A szerzői művek felhasználásához kapcsolódó jogterületek; 13.5. Versenyjogi korlátok. In: LEGEZA Dénes (szerk.): *Szerzői jog mindenkinek*. Budapest, Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, 2017. 331–354.

¹⁸¹ A *fair use*-teszt beható vizsgálatához ld. MEZEI Péter: Mitől *fair* a *fair*? Szerzői művek felhasználása a *fair use*-teszt fényében. *Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle*, 2008/6. 26–68.

Az internetes platformgazdaság szereplői jól körül határolható, egymással kölcsönhatásban álló fizikai és digitális térben működnek. A fizikai teret alapvetően határozzák meg a nemzetállamok és a regionális, esetleg nemzetközi szintű gazdasági, politikai együttműködések. Tanulmányomban arra tettem kísérletet, hogy megvizsgáljam a digitális térben működő platformóriások magánjogi alapokon nyugvó szerződéses gyakorlatát, illetve az uniós belső piac létrehozását célzó szabályokat. A digitális tér e két szabályozói halmaza részben metszi egymást, azonban a platformok szerződéses gyakorlata több helyütt is eltér az uniós joganyagtól, vagy figyelmen kívül hagyja azt. A végfelhasználói szerződések az online platformgazdaság *lex mercatoria*-jaként is felfoghatók; olyan joganyagként, amelyek az államoktól legalább részben függetlenül működnek, önszabályozóak, amelyen keresztül a platformgazdaság szereplői – a tartalomipar jogosultjai, szolgáltatók, másodlagos kereskedelmi felhasználók, végfelhasználók – összekapcsolódnak. A transznacionális digitális platformszolgáltatások szerződéses gyakorlata beilleszthető a fentebb már említett globális alkotmányosság keretébe is, amely olyan önálló szabályozói szerepkört jelent, amelynek normái a nemzetállamok területi logikát követő alkotmányos rendszerei mellett, sőt akár több joghatósági területre is kiterjedő módon léteznek. Az angolszász jogrendszer szerzői jogi vívmányaira való utalás a platformszolgáltatók kapuóri szerepe és domináns piaci helyzete miatt tehát bizonyítékot szolgáltat arra, hogy ahogyan a korábbi évszázadokban a földrajzi felfedezések, majd a gyarmatosítás, úgy ma a globális digitális gazdaság is lehetőséget teremt a jogintézmények jogi kultúrák közötti cseréjére, egyfajta „jogi kolonializmusra”, ahol a platformgazdaság online tereiben keverednek egymással az egyes jogkörök normái.

Mellékletek

Streaming tárhelyszolgáltatással						
	YouTube	Twitch	Dailymotion	Porn hub	Soundcloud	Bandcamp
1. Szolgáltatás vagy leányvállalat honosága	EGT és Svájc→Írországban bejegyzett, ír jog alapján működő Google Ireland Limited	Egyesült Államok	Franciaország	Ciprus	Németország	
2. Territorialitással kapcsolatos szabályok	-	-	Geoblokkolás fenn-tartása, jogsértő tartalom esetén.	-	-	„A vállalat nem vállalja, hogy a tartalom megfelelő vagy elérhető Kalifornián kívüli helyeken történő használatra, és a szolgáltatáshoz való hozzáférés tilos azokról a területekről, ahol az ilyen tartalom illegális.”
3. Jogválasztás és kollíziós szabályok	EGT és Svájc→felhasználó lakóhelye szerinti ország törvényei, joghatósága a helyi bíróságoknak van.	Kalifornia állam, Egyesült Államok joga Kalifornia, Santa Clara megye állam vagy szövetségi bíróságainak joghatósága Kivéve, ha a felhasználó lakóhelye szerinti államban a rendelkezések végrehajthatatlanok.	EGT, Egyesült Királyság, Svájc: francia jog További országok: New York állam joga	Ciprus joga, limassoli bíróság választottbírósági eljárásra az Egyesült Államok Szövetségi Választottbírósági Törvénye	Németország joga, kivéve, ha az USA vagy más uniós tagállam kötelező jogszabályai másként nem rendelkeznek, vagy ha a megállapodás a CISG hatálya alá tartozik joghatósága a berlini bíróságoknak van	Észak-Karolina állam törvényei, kivéve a kollíziós szabályokat Egyesült Államok szövetségi bíróságai, szövevényi bíróságai, Észak-Karolina keleti körzetében található állami bíróságok

	YouTube	Twitch	Dailymotion	Pornhub	Soundcloud	Bandcamp
4. Unió jogtól eltérő jogrendszerek jogintézményei	Fair use-teszt	DMCA Fair use-teszt	Fair use-teszt	DMCA	-	DMCA
5. Közöségi jogi rendelkezések	Európai korlátozások és kivételek, uniós fogyasztóvédelmi szabályok (EGT-s fogyasztók esetén)	-	Európai korlátozások és kivételek, francia szerzői jogi rendelkezések	-	Európai korlátozások és kivételek, utalás az idézésre, kritikára, ismertetésre, karikatúrára, paródiára és utánpótlásra.	-
6. UGC felhasználási engedély	Egész világra kiterjedő felhasználási engedély.	Világmeéretű felhasználási engedély.	Világmeéretű, de a felhasználó területi alapon korlátozhatja a felhasználást.	Világmeéretű felhasználási engedély.	Világmeéretű felhasználási engedély.	Világmeéretű felhasználási engedély.

Streaming tárhelyszolgáltatás nélkül			
	Netflix	Disney+	Spotify
1. Szolgáltatás vagy leányvállalat honossága	-	Európában Hollandia, holland jog szerint, amsterdami székhellyel	Svédország
2. Territorialitással kapcsolatos szabályok	A tartalmakhoz „elsősorban abban az országban férhet hozzá, amelyben fiókját létrehozta, és csak azok a földrajzi helyeken, ahol szolgáltatásukat kínálják, és ahol az ilyen tartalmak engedélyezték. Az elérhető tartalmak földrajzi helyenként változnak.”	„Csak azon országok lakosai hozhatnak létre a Disney+ szolgáltatásban létrehozott fiókot, ahol a Disney+ szolgáltatást kínáljuk (együttessen ‘Tertület’).” Előfizető geolokációjának különböző technológiákkal és módszerekkel történő ellenőrzése.	A végfelhasználónak garantálnia kell, hogy nem olyan országban tartózkodik, amely ellen az Egyesült Államok embargót vagy más gazdasági szankciót vetett be.

	Netflix	Disney+	Spotify
3. Jogválasztás és kollíziós szabályok	Hollandia joga	Előfizető lakó/tartózkodási helye szerinti ország joga és illetékes bíróságai.	Főszabály: svéd jog, svéd bíróságok joghatósága. Bulgária, Ciprus, Észtország, Franciaország, Fülöp-szigetek, Hongkong, Lettország, Litvánia, Luxemburg, Málta, Monaco, Norvégia, Portugália, Spanyolország, Szlovákia, Törökország: svéd jog, svéd bíróságok nem kizárólagos joghatósággal. Brazília: brazil törvények, Sao Paulo állami és szövetségi bíróságai. Kanada, Quebec kivételével: kanadai jog, Quebecben a quebeci jog, quebeci bíróságok. Argentina, Bolivia, Chile, Costa Rica, Dominikai Köztársaság, Ecuador, El Salvador, Guatemala, Honduras, Kolumbia, Nicaragua, Panama, Paraguay, Peru, Uruguay: Kalifornia állam joga, Kalifornia vagy New York államok illetékes bíróságai. Egyesült Királyság: Anglia és Wales törvényei és bíróságai.
4. Unió jogtól eltérő jogrendszerek jogintézményei	-	-	-
5. Közöségi jogi rendelkezések	-	Hordozhatósági rendelet (szabályai mellett is fenntartja a szolgáltatás a területi alapú tartalomkorlátozást). Unió fogyasztóvédelmi és szavatossági szabályok, ha az előfizető uniós állampolgár.	-
6. UGC felhasználási engedély	-	-	Globális felhasználási engedély.

Online piacterek					
	Steam	EA Origin	Amazon	Apple Media Service	Google Play
1. Szolgáltatás vagy leányvállalat	Egyesült Államok, Washington állam	Egyesült Államok: Electronic Arts Inc. Európa: EA Swiss Sarl.	-	-	Irország (európai leányvállalat).
2. Territorizálással kapcsolatos szabályok	Tilos IP proxy-k vagy más módszerek alkalmazása, amelyek segítségével a végfelhasználók lakóhelyüket eltitkolhatnák vagy játéktartalomra vonatkozó földrajzi korlátozásokat megkerülhetnék. Az EU-ban és az Egyesült Királyságban a szolgáltatás díjai tartalmazzák az áfát.	Olyan ország lakosai vehetik a szolgáltatást igénybe, amely országban az EA szolgáltatást nyújtja. A tartalom elérhetőségét minden földrajzi helyen és az adott pillanatban a szolgáltatók nem garantálják. A szolgáltatás olyan országban nem vehető igénybe, amelyben az EA az érvényes exportirányítási törvények szerint nem szolgáltat.	-	A szolgáltatás a végfelhasználó lakóhelye szerinti országban vagy területen vehető igénybe. Előfordulhat, hogy a lakóhely szerinti országban elérhető szolgáltatások és tartalmak nem állnak rendelkezésre, amikor a végfelhasználó külföldre utazik.	„A tartalmak és funkciók rendelkezésre állása országonként változó, és előfordulhat, hogy a végfelhasználó országában nem hozzáférhető az összes tartalom és funkció.”
3. Jogválasztás és kollíziós szabályok	EU és Egyesült Királyság: szokásos tartózkodási hely szerinti ország joga és bíróságai. EU-n és Egyesült Királyságon kívül: Washington állam King megye állami bírósági vagy szövetségi bírósági joga.	EGT, Egyesült Királyság, Svájc, Brazília, Hongkong, Mexikó, Oroszország: végfelhasználó lakóhelye szerinti ország joga és bíróságai. Dél-Korea: koreai bíróságok. Egyesült Államok, Kanada, Japán: Kalifornia állam törvényei, San Mateo megye állami vagy szövetségi bírósági joga.	Washington állam törvényei és a szövetségi jog. Washington állambeli King megye állami vagy szövetségi bírósági, a kollíziós jog elveinek figyelembe vételével.	Egyesült Államokbeli felhasználók: Kalifornia állam törvényei, kivéve a kollíziós rendelkezéseket. Joghatósággal a Santa Clara megyei bíróságok rendelkeznek. EU, Egyesült Királyság, Svájc, Norvégia, Izland: szokásos tartózkodási hely szerinti ország joga és bíróságai.	-

4. Unió jogtól eltérő jogrendszerek jogintézményei	-	-	A tartalmak az „Amazon vagy annak tartalomsgátlatói tulajdonát képezik, és az Egyesült Államok és a nemzetközi szerzői jogi törvények védelme alatt állnak.”	-	-
5. Közösségi jogi rendelkezések	EU és az Egyesült Királyság lakói hivatkozhatnak törvényes elállási jogukra.	-	-	-	-
6. UGC felhasználási engedély	-	Egész világra kiterjedő felhasználási engedély.	Egész világra kiterjedő felhasználási engedély.	Világméretű felhasználási engedély.	-

Közösségi média					
	Facebook	Instagram	Twitter	Tiktok	
1. Szolgáltatás vagy leányvállalat honossága	Európai felhasználók: Írország, Meta Platforms Ireland Limited.	Ld. Facebook.	EU, EFTA, Egyesült Királyság; írországi leányvállalat.	EGT, Egyesült Királyság, Svájc; Írországi és egyesült királysági leányvállalatok.	
2. Territorialitással kapcsolatos szabályok	Felhasználó szavatolja, hogy betartja a földrajzi hely vagy kor szerinti szűrés szabályait.	Ld. Facebook.	Twitter szoftver használatára a végfelhasználók „világméretű” felhasználási engedélyt kapnak.		

	Facebook	Instagram	Twitter	Tiktok
3. Jogválasztás és kollíziós szabályok	Felhasználó lakóhelye szerinti ország bármely joghatósággal rendelkező bírósága, az adott ország jogszabályai alapján, a kollíziós szabályok figyelmen kívül hagyása mellett. Hatáskörrel rendelkező írószági bíróság, ír jog alapján: bármilyen más vita, ideértve az üzleti vagy kereskedelmi célú eléréseket vagy használatot.	L.d. Facebook.	-	Végfelhasználó lakóhelye szerinti ország joga és bíróságai.
4. Uniós jogtól eltérő jogrendszerek jogintézményei	-	-	DMCA, Fair use-teszt.	Fair use-teszt, DMCA.
5. Közösségi jogi rendelkezések	-	-	-	CDSM-irányelv korlátozások és kivételek, európai fogyasztóvédelmi szabályok.
6. UGC felhasználási engedély	Földrajzi korlátozás nélküli engedély.	L.d. Facebook.	Világmeretű felhasználási engedély.	Világmeretű felhasználási engedély.